

**TARİHİ KENTLERE YAPILAN GÖÇ VE BU
OLGUNUN KÜLTÜREL MİRASIN SÜREKLİLİĞİNİ
SAĞLAMADA OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ
“HADRIANOPOLİS” ÖRNEĞİ**

Nedime ERTEKİN

**2022
YÜKSEK LİSANS TEZİ
DİSİPLİNLERARASI KÜLTÜREL MİRAS VE
MİRAS ALAN YÖNETİMİ**

**Danışman
Doç. Dr. Ersin ÇELİKBAŞ**

**TARİHİ KENTLERE YAPILAN GÖÇ VE BU OLGUNUN KÜLTÜREL
MİRASIN SÜREKLİLİĞİNİ SAĞLAMADA OLUMLU VE OLUMSUZ
ETKİLERİ “HADRIANOPOLİS ÖRNEĞİ”**

Nedime ERTEKİN

Doç. Dr. Ersin ÇELİKBAŞ

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Disiplinlerarası Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Ağustos 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	3
DOĞRULUK BEYANI	4
ÖNSÖZ	5
ÖZET	6
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	10
ARCHIVE RECORD INFORMATION	11
KISALTMALAR	12
GİRİŞ	13
ARAŞTIRMANIN KONUSU	14
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	14
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	14
BİRİNCİ BÖLÜM	15
KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ	15
1.1. Dünya’da Kültürel Mirasın Korunması	15
1.1.1. Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunması	19
1.1.2. Kültürel Mirasın Korunmasını Etkileyen Unsurlar	21
1.1.3. Kültürel Sürdürülebilirlik	25
1.1.4. Kültürel Miras Alanlarının Korunması ve Yönetimi	27
İKİNCİ BÖLÜM.....	29
GÖÇ KAVRAMI VE TANIMI	29
2.1. Kavramsal Açıdan Göç Olgusu	29
2.2. Geçmişten Günümüze Göç Olgusunun Tarihsel Arka Planı	31
2.3. Göç Çeşitleri	33
2.3.1. Oluşum Şekillerine Göçler.....	34

2.3.1.1. İç Göçler	34
2.3.1.2. Dış Göçler	34
2.3.2. Ülke Sınırları Esasına Göre Göçler	35
2.3.2.1. Sürekli-Geçici Göçler	35
2.3.2.2. Emek Göçleri.....	35
2.3.2.3. Zorunlu ve Gönüllü Göçler.....	35
2.3.2.4. Mevsimlik Göçler.....	36
2.4. Göç ve Kültür	36
2.4.1. Göç ve Kültür İlişkisine Bakış.....	36
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	37
HADRIANOPOLİS KENTİ VE KÜLTÜREL MİRASI	37
3.1. Hadrianopolis Tarihi ve Lokalizasyonu	37
3.1.2. Kentteki Bilimsel Çalışmalar	38
3.1.3. Doğal ve Topografik Yapı.....	39
3.1.4. Fiziksel Yapıdaki Süreklilik ve Değişim.....	41
3.1.5. Kent Morfolojisi	43
3.2. Kentin Kültürel Miras Süreci	44
3.2.1. Kentin Kültürel Mirası	44
3.2.2. Kentin Somut Olmayan Kültürel Mirası	45
3.2.3. Somut Kültürel Mirası.....	46
3.2.4. Göç Unsurlarının Kentin Kültürel Mirasına Etkisi.....	52
3.2.4.1. Kentin Kültürel Mirasına Göç Unsurlarının Olumlu Etkisi.....	52
3.2.4.2. Göç Unsurlarının Kentin Kültürel Mirasına Olumsuz Etkisi.....	54
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	55
KAYNAKÇA.....	57
TABLolar LİSTESİ	66
HARİTALAR LİSTESİ	67
RESİMLER LİSTESİ.....	68
ÖZGEÇMİŞ	69

TEZ ONAY SAYFASI

Nedime Erttekin tarafından hazırlanan “TARİHİ KENTLERE YAPILAN GÖÇ VE BU OLGUNUN KÜLTÜREL MİRASIN SÜREKLİLİĞİNİ SAĞLAMADA OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ “HADRIANOPOLİS ÖRNEĞİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Ersin ÇELİKBAŞ

.....

Tez Danışmanı, Disiplinlerarası Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Disiplinlerarası Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.
25/08/2022

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Taşkın DENİZ (KBÜ)

.....

Üye : Doç. Dr. Ersin ÇELİKBAŞ (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr.Üyesi Emrullah KALKAN (HÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Müslüm KUZU

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans/Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Nedime ERTEKİN

İmza:

ÖNSÖZ

Tarihsel süreçte insanlığın taşıdığı kültürü ve paylaştığı değerleri hayatımız boyunca karşımıza çıkar. Kimliğini koruyabilen kentler sürekliliğini sağlarken, bunu başaramamış toplumlar hafızalardan silinmiştir. Kültür ve kimliğini yanında taşıyabilen insanlar göç yoluyla sayısız yere ulaşmış ve bu yolla geçmişlerini kurtarıırken gelecek nesillere de kadim bir miras bırakmıştır. Hızına ayak uyduramadığımız bugün süregelen dünya düzeninde gittiğimiz her yere kimliğimizi ve kültürümüzü taşımak en başta gelen isteğimidir ve bu çalışmaya yön veren de bu düstur olmuştur.

Tez çalışmam boyunca bana yol gösteren Danışmanım Sayın Doç. DR. Ersin Çelikbaş'a; Anabilim Dalı Bölüm Başkanımız Sayın Doç. Dr. Taşkın DENİZ Hocalarıma, çalışmam boyunca Hadrianopolis ile ilgili tüm bildiklerini benimle paylaşan ve yol gösteren Türk Tarih Kurumu Kazı Başkanı İkinci Yardımcısı Sinan Ekinci'ye teşekkür ederim.

Çalışmamın zorlu süreçlerinde ellerini omzumdan hiç çekmeyen bilim uzmanı dostum Tuğba Dağ'a, en büyük mirasım kocaman ailem; Annem, Babam, Kardeşlerim, Yeğenlerime; eşi benzeri olmayan dostlarıma, eğitim hayatım boyunca hep yanımda olan eşim Hakan ERTEKİN'e ayrıca teşekkür ederim.

Bu sürecin en çok yorulanı ve en çok emek, sabır sarf edenini hiç şüphesiz bu yolda bana en iyi yol arkadaşlığı eden yol arkadaşım canım KIZIM ARVEN'e teşekkürü borç bilir ve bu çalışmayı ona adadığımı belirtmek isterim.

ÖZET

Tarih boyunca süregelen insanlık tarihine, birey yaşamının süresine, toplumların yaşayış biçimlerine, ilk toplumların ortaya çıktığı günden günümüze kadar olan kısmını; kavranabilir, açıklanabilir, anlamlandırılabilir bir ölçekte bir bütün olarak ele almamız mümkündür. İstikrarlı temel atıldığında tarihi kentlerin mekânsal olarak işlevsel bir düğüm olduğunu, kendi nüfusuna ve çevre nüfusuna hizmet eden yerleşim yerleri olduğunu görürüz. Bir kentin tarihte ilk kez ne zaman ortaya çıktığını belirlemek zordur. M. Ö 4000 yılları öncesinde ilk olarak ortaya çıkan kentlerin M.Ö 3000 yıllarında tamamen kendisini göstermeye başladığı söylenebilir. Eko- topluluk olan kentler tarihsel yönleriyle sosyal ve kültürel bir olgu olarak değil aynı zamanda kapsamlı bir ekolojik olgu olarak görülmektedir. Yalnızca coğrafi bir yayılma değil tüm bu belirgin çizgilerin zamanımızın ciddi fenomenlerinin –kültürler arası geçişlerin, göç unsurlarının neden olduğu hiyerarşik ve eşitsiz bir dünyanın varlığını kabul etmemek ise ezici bir üstünlüğü kabul etmek demektir.

Herhangi bir çağda kültürlerarasında olan dünya dengesi, sürekli gelişen ve değişen sosyal ilişkiler; tarihte, günümüzde ve uluslararası ilişkiler referans alınarak, kent kültürünün sürekli olarak yeniden tanımlanıp yaratılmasına neden olmaktadır. Kültür, kentsel kültür ve kimlik birer olgudur ve yaratılışı sadece toplumdan değil aynı zamanda tasarımcılardan da etkilenir. Böyle bir perspektifle herhangi bir çağda dünya dengesine ayak uyduran ya da dünya dengesini bozan bu kavramlar; uygarlık tarihinin başlangıç dönemiyle birlikte disiplinlerarası birçok alanda incelenmiş, günümüze dek gelebilen yazılı belgelerin bazen yansıtamadıkları ipuçlarını yine bu kavramlar açığa çıkarmıştır.

Tarihi kentler ve kentsel alanlar da birçok ipucunun yer aldığı mekânsal oluşumlardır. Tarihsel sürekliliğin ve yaşam kültürünün altyapısını ve sonraki süreçlerde devamlılığı sağlanmış veyahut yarıda kalmış organizasyonlarını tarihi mekânların araştırılması ve incelenmesiyle elde edilen bulgular kültürel kimlik kodlarıdır. Karabük' ün Eskipazar ilçesinde bulunan Hadrianopolis antik kenti de 6000 yıllık geçmişiyle birçok kod barındırmaktadır. 2003 yılında başlayan ve günümüzde hala devam eden kazı

çalışmaları, Hadrianopolis'te gün yüzüne çıkan, mimari yapısal özellikleri, doğal çevresi, mozaikleri, kalıntıların tasarımı ve biçimi, bulunduğu çevreye uyumu ve sürekliliği ile kültürel mirasın ve beraberinde sürekliliği sağlanmış kimliğini ortaya çıkarmakta, koruyarak yaşatma kuralını sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Kent; Kültürel Miras; Göç Olgusu; Sürdürülebilirlik; Hadrianopolis

ABSTRACT

The history of humanity throughout history, the duration of individual life, the way of life of societies, the part from the day the first societies emerged to the present day; it is possible to consider it as a whole with a scale that can be grasped, explained and made sense of. When a stable foundation is laid, we see that historical cities are spatially functional nodes, settlements that serve their own population and the surrounding population. It is difficult to determine when a city first appeared in history. It can be said that the cities that first emerged before 4000 BC began to show themselves completely in 3000 BC. Cities as eco-communities are seen not only as a social and cultural phenomenon with their historical aspects, but also as a comprehensive ecological phenomenon. Not accepting the existence of a hierarchical and unequal world caused not only by geographical spread, but also by the serious phenomena of our time – intercultural transitions and migration elements – means to accept an overwhelming superiority.

World balance between cultures in any age, constantly evolving and changing social relations; It causes urban culture to be constantly redefined and created with reference to history, today and international relations. Culture, urban culture and identity are phenomena and their creation is influenced not only by society but also by designers. With such a perspective, these concepts that keep up with the world balance or disrupt the world balance in any age; With the beginning of the history of civilization, it has been examined in many interdisciplinary fields, and these concepts have revealed the clues that the written documents that have survived to the present day sometimes cannot reflect. Historical cities and urban areas are also spatial formations with many clues. Cultural identity codes are the findings obtained by researching and examining the infrastructure of historical continuity and life culture and the organizations that have been maintained or interrupted in the next processes. The ancient city of Hadrianopolis, located in Karabük's Eskipazar district, has many codes with its 6000-year history. The excavations, which started in 2003 and are still continuing today, reveal and preserve the identity of the cultural heritage and its continuity with its architectural structural

features, natural environment, mosaics, design and form of the ruins, harmony and continuity with the environment in which it is located. provides the rule.

Keywords: Historical City; Cultural Heritage; Migration; Sustainability; Hadrianopolis

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Tarihi Kentlere Yapılan Göç Ve Bu Olgunun Kültürel Mirasin Sürekliliğini Sağlamada Olumlu ve Olumsuz Etkileri “Hadrianopolis Örneği”
Tezin Yazarı	Nedime ERTEKİN
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Ersin ÇELİKBAŞ
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	25/08/2022
Tezin Alanı	Disiplinlerarası Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	69
Anahtar Kelimeler	Tarihi Kent; Kültürel Miras; Göç Olgusu; Sürdürülebilirlik; Hadrianopolis

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Migration Through Ancient Cities And The Possitive And Negative Effect Of This Fact About Mantaing The Contiuntiy Of Cultural Heritage
Author of the Thesis	Nedime ERTEKİN
Advisor of the Thesis	Assoc. Prof. Dr. Ersin ÇELİKBAŞ
Status of the Thesis	M. Sc.
Date of the Thesis	25/08/2022
Field of the Thesis	Interdisciplinary Cultural Heritage and Heritage Management
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	69
Keywords	Historical City; Cultural Heritage; Migration; Sustainability; Hadrianopolis

KISALTMALAR

UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
ICOMOS	: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
SOKÜM	: Somut Olmayan Kültürel Miras
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra

GİRİŞ

Tarihi kentler toplumların geçmişi ile bugünün bağlayan kültürel bir varlıktır. Toplumun yaşadığı dönemlere dair ipuçları barındırmakta ve yaşadığımız dönemlerin geçmişi hakkında bizlere fikir vermektedir. Tarihsel çevreler aynı zamanda var oldukları her döneme tanıklık etmiş tarihi, belgelerdir. Tarih kentler yaşadıkları çevreyi gösteren aynı zamanda yaşam biçiminden, doğal yapısına kadar birçok olguyu anlayabileceğimiz açık hava müzeleridir.

Sahip olduğumuz değerleri yaşatabilmek, bugün popüler dünyanın içinde insan hayatını düşündüğümüzde oldukça zordur. Koruma ve yaşatma dengesi içerisindeki tarihi kentler ve kültürel değerlerin korunmasında sürdürülebilirlik kavramının anlam kazanması ancak taşınan ve asimile olmamış kimlikle sağlanabilir. Kültürel mirasın kapsadığı alan oldukça geniştir ve her bir zincir halkası bütüncül bir şekilde değerlendirilirken zincirin her bir halkası da kendi içinde ayrı bir öneme sahiptir.

İnsanlığın tarihi yeryüzüne göç ile başlar. İnsanlığın gereksinimleri, yaşamındaki olumlu olumsuz durumlar, doğal afetler, inançlarına dayalı tercihleri, kültürel sebepler, ekonomik gereksinimler gibi farklı nedenlerle kendisine ait mekândan ayrılmış aidiyet duygusuyla kendi mekânını, kültürünü ya da tecrübelerini oluşturmaya çalışmıştır. Günümüz dünyasında da hala devam eden durdurulamayan ve her geçen gün farklı sebeplerle artan göç dünya var oldukça devam edecektir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kültürel miras ve kültürel mirası koruma konularına değinilmiş özellikle son 20 yıldır gündemde olan sürdürülebilirlik kavramı anlatılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde; göç olgusu ve unsurları anlatılmış, çağımızın en büyük sorunu göçün sadece olumsuz yanları değil olumlu yanlarına da değinilmiş göç unsurları üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde; Karabük iline bağlı Eskipazar ilçesinde bulunan Hadrianopolis antik kenti anlatılmış, kazı çalışmaları sürecinden bahsedilmiş ve hala devam eden kazıları ve günümüz koşulları göç olgusunun olumlu olumsuz yönleriyle açıklanmış ve kazı arşivinden elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Dördüncü bölümde ise çalışmanın sonuç ve öneriler kısmı ele alınmıştır.

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Tarihi kentlere yapılan göçlerin kültürel mirasın sürdürülebilirliğini sağlamada olumlu ve olumsuz etkisi “Hadrianopolis” örneği araştırmanın konusudur.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmada amaç; göç olgusuyla taşınan ya da göç unsurlarından etkilenen Karabük ilinin Eskipazar ilçesinde bulunan Hadrianopolis antik kentinde yaşanan olumlu ve olumsuz etkilerini incelemektir. Kültürel miras ve göç olgusunun tarihi kentlerle etkileşimi incelenmiş sahip olunan kültürel mirasın kimlik ve hafıza ile gelecek yaşamlara iletilmesinde hangi hususlara dikkat etmek gerektiğine dikkat çekmek hedeflenmiştir. Tarihi kentlerin korunması ve yaşatılmasında göç olgusu ile kültürel mirasın Hadrianopolis antik kentinde ne gibi etkilere neden olduğuna dair yapılacak olan çalışmalara kaynaklık etmesi açısından bu çalışmanın önem arz ettiği düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada konu ile yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleri, makaleler, bildiriler, kitaplar, internet siteleri ve Hadrianopolis kazı arşivlerinden yararlanılmıştır.

Tezin birinci bölümünde kültür kavramının tarihi kentlerle olan ilişkisi, hafıza ve kimlik kavramlarıyla birlikte ele alınmıştır. Kültürel mirası koruma dünya da ve Türkiye de nasıl yapıldığı bunun için uygulanan yasalar ve sözleşmeler uluslararası ölçeklerde, alan yönetimine yönelik gelişme süreci tablo üzerinde kısaca anlatılmıştır. Tezin ikinci bölümünde ise göç kavramının tarihçesi grafiklerle anlatılmış son yıllarda istatistik kurumunun verileri açıklamaması nedeniyle geçmiş yılların verilerine ulaşılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde Hadrianopolis antik kentinde hala devam eden kazı çalışmaları sürmesinden dolayı üçüncü bölüm bağlı olduğu ilçe ile birlikte açıklanmıştır. Bu kısımda yerinde gözlem tarafımdan yapılmış olup sonuç bölümünü destekler nitelikte önerilere yine bizzat tarafımdan ulaşılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

1.1. Dünya’da Kültürel Mirasın Korunması

Koruma kavramı, geçmişin sosyal ve ekonomik koşullarını yansıtan fiziki yapıların ve toplumun kültürel değerlerinin, günümüzde yaşanan, değişim, ihtiyaç ve gelişim sebebiyle yok edilmesini engelleyerek, kentsel yapıyı modern yaşam haline getirip, kültürel varlıkların topluma fayda sağlayacak şekilde, ekonomik ve işlevsel koşullarla birlikte bir araya getirip bütünleştirilmesi olarak tanımlanabilir (Polat ve Dostoğlu, 2007, s.63). Tarihi kentlerin korunması ve güncellenmesinde amaç; tarihi ve kültürel sürekliliği sağlamak, tarihi çevreyi daha sağlıklı, daha modern ve kimlik oluşturacak şekilde yeniden canlandırmak, tarihi yapılara stok değer vermek, şehir ve geleneksel yerleşimlerin imajını korumaktır. Bu nedenle koruma araştırmaları, değişen ve dönüşen bir tarihi çevrede fiziksel ve sosyal yapıların sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir (Çelik ve Yazgan, 2007, s. 1-10). Dünyanın ilk koruma çalışmaları hükümet ve dinin etkisi altındaki idari yapılar, manastır, kilise gibi dini yapılarda gerçekleştirilmiştir. Bu yapılar, temsil ettikleri değerlerin etkilerini arttırmak, doğal ve fiziksel bozulmaları önlemek için korunmuş ve restorasyonları yapılmıştır (Çelik ve Yazgan, 2007, s.3).

18.yüzyıldan itibaren koruma kavramı önemli hale gelmiştir. İlk zamanlarda kazılardan elde edilen nesnelere korunması gündemdeyken 19. yüzyılın yarısından itibaren anıtların korunması da kapsam alanına girmiştir. Dünya savaşlarının olduğu dönemde kültürel mirasın korunması konusunda çok ilerleme kaydedilememiştir. Sonraki yıllarda İtalya’da Carta del Restauro ve Venedik Tüzüğü ile ivme kazanan çalışma, 1972 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO)’nun dünya kültürel ve doğal mirasının korunmasına dair sözleşmeyi kabul etmesiyle sonuçlanmıştır. Daha sonraki süreçte kültürel mirasın korunması konusu 1975 Amsterdam Bildirgesi, 1985 Avrupa Mimarlık Mirasının Korunması Sözleşmesi, 1987 yılında Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS)’ anlaşmalar, mevzuat ve

belgelerle koruma konusu önemli bir gelişme göstermiştir (Vuruşkan ve Ortaçeşme, s. 180).

1954'ten 1968'e kadar UNESCO, kültürel mirasın korunması alanında insan çevresi hakkında çeşitli konferanslar düzenlenmiştir. 1954 yılında Lahey'de "Kültürel Mirasın Korunması" sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşme, her ülkenin kendi yasama organında yeni mevzuat çıkararak uygulanmasını sağlamasını sağlamaktadır. Çoğu BM üyesi ülke tarafından imzalanan bu anlaşma, savaş sırasında kültür varlıklarının korunmasına yönelik kültür varlıklarının korunmasına ilişkin ilk anlaşma ve eser kaçakçılığının iadesine ilişkin bir çalışmadır (Kaşıkçı, 1991, s. 54-57). II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi, eski binaların korunması ve restorasyonu ilkelerini benimsemek ve bunları uluslararası olarak yerleştirmek için Venedik Tüzüğü olarak bilinen bir kararı kabul etmiştir. Mevzuatta, anıtların modern yaşamda sosyal amaçlarla korunması, kullanılması ve değerlendirilmesinin sürekliliğinin sağlanması ilkesi benimsenmiş, arkeolojik restorasyon, çevre düzenlemesi ve restorasyonu için modern teknolojinin kullanılması sorunu anlatılmıştır. Bu içerikle Venedik Tüzüğü, tarihi binaları ve çevrelerini korumaya yönelik çağdaş fikirleri özetlemektedir (Çelik ve Yazgan, 2007, s.4). Venedik Tüzüğü metnindeki anı kavramından mimari mirasın geçişi için genişletilmiş tarihi çevre kavramı, tarihi çevrenin evrensel değeri koruma, ekonomik ve sosyal yapı uygulamalarıyla bütünlük koruma yaklaşımı ile doğru ilişki kurmayı amaçlamaktadır (Binan, 1999, s. 8). 1969'da Brüksel'deki Avrupa Konferansı Sorumlu Bakanlar toplantısında, Avrupa ülkelerinin koruma politikalarına yaklaşımlarına tanımlamaya çalışılmıştır. Bu toplantıda koruma kavramının mimari miras kavramının kullanılmasına ve koruma kavramının çevre ile uyumlu ve şehircilik politikasına entegre olarak kabul edilmesine karar verilmiştir. Savaş sonrası imar politikalarının sosyo-ekonomik ihtiyaçları ön planda tutması nedeniyle düşük yaşayan yerleşimlerin oluşmasına neden olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak eski merkezlerin gerilediğine, nüfusla paralel olarak ortadan kalktığına, işsizliğin arttığına veya alt gelir grubuna terk edildiğine dikkat çekilmiştir. Bunu önlemek için bütünlük koruma kavramı ortaya atılmıştır. Bütünlük korumanın, çevreyle olan etkileşimini arttırarak tarihi dokuyu koruması beklenmektedir. Bu anlayışa göre Avrupa tarihini yansıtan her türlü doku, yaşam tarzı ve peyzajı herhangi bir önceliği olmadan mimari miras deyimi içinde değerlendirilmiştir (Eke ve Özcan, 1988, s.34-35). Batı hukukundaki kültürel miras gelişimi Tablo 1'de özetlenmiştir

(Yağmur, 2020, s.18). 20. yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde tarihi çevrenin kimliğinin korunması ve tarihi kent yapısının tekrar canlandırılması, ekonomik, sosyal ve fiziksel mekânların bütüncül bir şekilde incelenip planlanması kavramı, modern bir kavramı ve modern bir koruma yaklaşımı inşa etmiştir. Planın mekânsal yönlerine ek olarak koruma yaklaşımı; finansal araçlar oluşturmaya, paydaşlarını aşamalara ayırmaya odaklanmıştır. Koruma yönergeleri genel olarak ulusal ve yerel siyasette önemli bir araç haline gelmiştir. Ulusal düzeyde, birçok ülke mevcut kentsel politikaları gözden geçirmiş ve hukuk sisteminin yetersiz ve sorunlu kısımlarını düzeltmeye çalışmıştır. Bu bağlamda, öncelikle yasal ve idari çerçeve dikkate alınarak, tarihi çevredeki koruma problemlerinin çözümüne yönelik yeni düzenlemeler oluşturulmuştur. Yapılan düzenlemeler ile birlikte koruma terimi mevcut tanımından çıkarılarak kentlerin korunmasına yönelik yeni kavramlar gündeme gelmiştir (Avcıoğlu, 2016, s.701). Sit kavramı modern bir şekilde tanımlanmış ve sit kavramının yanı sıra anıt, külliye, kazı alanı, doğal ören yeri, kazı alanı terimleri de kanun kapsamına alınmıştır (Türk, 1995, s.1).

Tablo 1. Uluslararası Ölçekte Kültürel Miras ve Alan Yönetimine İlişkin Gelişme Süreci

1899	1. Lahey Sözleşmesi	<i>“Savaşlarda kültürel mirasın korunması”.</i>
1904	Uluslararası Mimarlar Kongresi	<i>“Korunacak eserlerin, tarihî eserler, yaşayan eserler ve ölü eserler olarak sınıflanması”.</i>
1907	2. Lahey Sözleşmesi	<i>“Savaş sırasında; dine, sanata, bilime ve yardımlaşmaya tahsis edilmiş binaları, tarihi anıtları, hastaneleri ve hasta ile yaralıların toplandıkları yerleri koruma”.</i>
1931	Atina Antlaşması Restorasyon Tüzüğü (Carta del Restauro)	<i>“Tarihi eserlerin korunmasına çevresinin de dahil edilmesi. Eski Eserler ve Güzel Sanatlar Yüksek Kurulu’ndan Restorasyon için izin alınması”.</i>
1954	Lahey Anlaşması birinci protokol	<i>“Çatışma öncesinde, sırasında ve sonrasında kültürel mirasın korunması amacıyla, askerî planlamalar da dâhil olmak üzere alınması gereken tedbirler belirlenmiştir”.</i> <i>“Kültür varlığının; Büyük bir endüstri merkezinden ve bir hava alanı, bir radyo istasyonu, millî müdafaa hizmetinde çalışan bir müessese, önemlice bir liman veya bir demiryolu istasyonu yahût büyük bir ulaştırma yolu gibi hassas bir nokta teşkil eden herhangi mühim bir askerî hedeften gereği kadar uzak bir mesafede bulunması; ve Askerî maksatlar</i>

		<i>uğrunda kullanılmaması” şartı ile Özel Koruma altına alınması</i>
1964	Venedik Tüzüğü	<i>“Anıt kavramının alan ölçeğinde kabulü”.</i>
1970	Kültürel Mülkiyetin Mülkiyetinin İthalı, İhracı ve Devredilmesinin Yasaklanması ve Önlenmesine İlişkin Sözleşme	<i>“Kültürel varlıkların yasadışı ticareti, ithalat ve ihracatının engellemesi. Yurtdışında bulunan kültür varlıklarının iade çalışmaları için akademik destek ve danışmanlık verilmesi”.</i>
1975	Avrupa Mimari Miras Tüzüğü (Amsterdam Bildirgesi)	<i>“Yerel yönetimlere ve özel mülk sahiplerine maddi yardım sağlanması. Bütünleşik koruma anlayışı”.</i>
1987	Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması (Washington) Tüzüğü	<i>“Koruma amaçlı planlarda arkeolojik, tarihî, teknik, mimarî, sosyolojik, ekonomik yönlerin beraber değerlendirilmesi. Otoyolların tarihi alanlara girmemesi”.</i>
1990	Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü	<i>“Arkeolojik Miras’a özgü hazırlanmıştır. Arazi kullanımlarının Arkeolojik Mirasa verebileceği tahribat nedeniyle denetlenmesi. Kanunî düzenlemelerin, ülkesinin tarihî yapılarına ve geleneklerine uygun olarak yerinde koruma ve araştırma imkânı sağlaması”.</i>
1994	Nara Özgünlük Belgesi	<i>“Kültürel Miras’ın koruma ile beraber geliştirilmesi. Kültürel Mirasın sorumluluğu öncelikle onu meydana getiren medeniyetin insanlarına aittir. Kültürel mirasın korunmasında, bütün tarihî dönemlerin ve biçimlerin dikkate alınması”.</i>
1999	Burra Tüzüğü	<i>“Tarihsel ve kültürel değerlerin devamlılığının sağlanması amacıyla, kültür varlığı konumundaki yapıların çevrelerindeki unsurlarla beraber değerlendirilmesi”.</i>
1999	Lahey Sözleşmesi İkinci Protokolü	<i>Özel Koruma kavramı yerini “Kültürel varlığın insanlık için en büyük öneme sahip kültürel miras olması; kültürel varlığın, kültürel ve tarihi değerini tanıyan ve en üst düzeyde korunmasını sağlayan yeterli iç hukuk ve idari tedbirler ile korunuyor olması ve kültürel varlığın askerî amaçlar için ya da askerî alanların korunması için kullanılmıyor olması ve kültür varlığını kontrol eden tarafın söz konusu varlığın bu şekilde kullanılmayacağını teyit eden bir beyanda bulunması” şartı ile gelişmiş koruma kavramı almıştır.</i>

2001	Sualtı Kültür Mirasının Korunması Sözleşmesi	<i>“Su altında bulunan Kültürel Mirasın korunması”.</i>
2003	Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi	<i>“Kültürel Mirasın Eser odaklı korunmasından, elle tutulamayan ancak bir medeniyete ait yaşam biçimini sergileyen her türlü aktivitenin değerlendirilmesi”.</i>

1.1.1. Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunması

Kültürel mirası koruma ve geliştirme üzerine yapılan çalışmalar TBMM aracılığı ile gerçekleşmiştir. Yasadışı şekilde yurtdışına kaçırılan kültürel miras varlıklarına ait çalışma raporunda ilk husus kültürel miras varlıklarımızın iadesinin istenmesidir. Bu konuyla ilgili görüşmeler yapılmış, ilgili komisyon yerinde tespitler yapılmış, ancak bu gözlemler bilgi sağlamanın ötesine geçememiştir. İadesi istenen eserler ve Türkiye de bulunan eserlerin korunması ile ilgili konularda ciddi bir adım atılması gerektiği ortaya çıkmıştır (Demirci, 2019, s. 12). İnsanlık tarihi için öneme sahip, kültürel ve tarihsel varlıkların çeşitliliği ve sayısı bakımından ülkemiz dünyanın en başta gelen ülkelerinden biridir. Böyle kültürel ve doğal çevrenin yoğun olduğu bir coğrafyada yaşayan insanlara fazlaca sorumluluklar yüklenmektedir. Bu alanlar ile bağlantılı olarak, ulusal ve uluslararası yasalar mevcuttur. Milli Parklar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma, Turizm Teşvik Kanunu, Gelibolu Yarımadası Tarih Milli Parkı gibi genel nitelikli yasalar ulusal yasalardır. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, Ramsar Sözleşmesi, Avrupa Mimari Mimarisinin Korunması Sözleşmesi, Bern Sözleşmesi gibi sözleşmeler ise TBMM’den geçmiş ve ulusal yasalar olarak kabul edilmiştir. Bu yasalardan da anladığımız üzere kültürel mirasın fazlaca yer aldığı ülkemizde koruma adı altında birden çok yasa vardır (Yinanç ve Sönmez, 2022, s.54).

Türkiye’de kurumsal yapılanma ve koruma olgusu; başlangıç olarak Osmanlı Döneminden, Cumhuriyet Dönemi yasalarıyla beraber, kentleşmenin ve sanayileşmenin hızlandığı, koruma olgusu ve yasalarının yürürlüğe girdiği dönemler temel alınarak farklı dönemlerde değerlendirilmiştir (Erşan ve Demirarslan, 2020, s.58). Doğal mirasın korunması çalışmalarının geçmişi Osmanlı Dönemi’nde çıkarılan nizamnameler ve kanunnamelerle ilkin ormanlar koruma altına alınmıştır. Bu konudaki çalışmalar II. Dünya Savaşı ile hız kazanmış, kurumsal, yasal düzenlemeler ve milli parkların ilanı

1950'li yıllarda başlamıştır. 1983 senesinde çıkan 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu doğal mirasın korunması yönündeki en mühim yasal çerçeveyi oluşturmaktadır. Özellikle kültürel değerlerin bir alan bütünlüğü arasında tanımlanması sınıflandırılması ve buna nazaran koruma önlemlerinin alınması, Türk mevzuatına öncelikle 1973 senesinde, 1710 sayılı Eski Eserler Yasası ile girmiştir (Doğanay, 2006, s.193).

Kentsel canlandırma projeleri ile kentlerin sahip olduğu tarihsel ve kültürel mirası öne çıkarmak amaçlanmaktadır. Kentlerin var olan geçmişi ve zenginliği ile ekonomik kalkınma arasında bir bağ kurulmuş olup kentsel koruma bu bağlamda öne çıkan bir kavram haline gelmiştir. Böylece kentsel canlandırma projeleri ile çöküntü haline dönüşmüş olan tarihi kent merkezlerinin korunarak kullanılması, sağlıklı kent mekânları oluşturma ve yeni ekonomik girdileri sağlamak amaçlanmıştır (Neydim, 2020, s.45). Ulusal ve uluslararası öneme sahip kültürel değerlerin korunmasına yönelik yerel yönetim politikalarının yanı sıra, insanların bu konudaki duyarlılığı da önem arz etmekte olup, insanların tarihsel çevreye karşı farkındalık ve duyarlılıklarının artırılmasına yönelik araştırmalar yapılmaktadır (Tırnakçı ve Aklıbaşında, 2018, s.15).

Koruma kavramı bozulmanın önlenmesine yönelik bir eylem olmasından dolayı doğal ve kültürel çevrede geçmişten gelen birikimlerin geleceğe aktarılmasını sağlayan maddi manevi değerleri korumak olduğunu belirterek koruma ile tarihten süregelen yaşam biçimi ve kültürel birikimin yaşandığı zaman dilimi içinde ya da gelecek zaman dilimleri için sonraki nesillere hem soyut hem de somut değerleri ile aktarılması amaçlanmaktadır (Kuban, 1994, s.75). Kentler için yapılacak her çeşit planlamanın uygun, ehil ve isabetli olup olmadığından haberdar eden mihenk taşı ise kentin kimliğidir (Oğurlu, 2014, s.275-293). Her alanda yaşanan hızlı değişimler sonucu gün geçtikçe daha önem kazanan çağdaş koruma kavramı tüm dünyada ve ülkemizde de yaygınlaşmaya başlamıştır. Yaşanan değişimler sonucunda kentlerin benzer özellikte yapılarla dolma tehlikesi, kimliğini korumaya çalışan her ülke için tarihi çevreyi koruma olgusunu gündeme getirmektedir (Nalçakan, 1993,s. 6). Sadece bir bölge veya ülke olarak değil, tüm insanlığın ortak değeri olarak görülen evrensel kültür mirasımızın devamlılığını sağlamak için tarihi bir kentin dokusunu korumak ve geleceğe devamını sağlamak çok önemlidir. Hızla küreselleşen ve homojenleşen dünyada kimliği henüz tam anlamıyla bozulmamış, sahip olduğumuz en önemli değer kimlikli kentlerimizdir (Karaaslan, 2010, s.2).

Kültürel miras geçmişten günümüze o bölgede yaşayan insanların taşıdıkları değerlerdir. Gelenek ve hafıza kavramları kültürün gelecekteki dönüşümüne dair fikir vericidir. Tarihin akışı ve değişimlerin görünür hale gelmesi, geçmiş değer yargılarının kuşaktan kuşağa aktarılması korunan kültürel miras ile olur. Kimlik ve hafızanın korunması bir arada yaşadıkları diğer kültürlerle iletişimin daha sağlıklı olması sağlanır (Göksu, Akalp ve Özkan, 2016, s. 34). Kültürel birikim ve koruma stratejilerinin doğru şekilde uygulanması ile her nesil devraldığı kültüre katkı sağlayarak sonraki nesillere aktarım yapar bu da koruma ve kimlik bilinciyle paralellik göstermektedir (Ertürk, 2010, s.7).

1.1.2. Kültürel Mirasın Korunmasını Etkileyen Unsurlar

Kültürel mirası tehdit eden faktörler, doğal nedenler ve insan yapımı tahribat olarak ikiye ayrılabilir. Doğal sebepler, doğa olayları nedeniyle ısı ve nem koşullarındaki değişiklikler kültürel mirasın fiziksel ve kimyasal olarak bozulmasına neden olabilir. Sadece hayvanlar değil, çeşitli bitki ve köklerinin sebep olduğu tahribat ve doğal afetler de doğal sebeplerden biridir. İnsan kaynaklı sebepler ise; vandalizm, terör, hırsızlık, yağma olarak sıralanabilir. Aynı zamanda, şehirlerin kontrolsüz büyümesi ve şehirleşmenin peşinde getirdiği tahribat, miras alanlarındaki tehdit unsurlarıdır (Kuşçuoğlu, 2017, s.62). 2011 yılında UNESCO’da, Tarihi Kentsel Peyzaja ilişkin Tavsiye Kararı’nda kültürel mirası etkileyen faktörlerden biri olarak iklim değişikliğini, kültürel ve doğal mirasın bu etkiye karşı alması gereken önlemlere değinilmiştir. Tarihi Kentsel Peyzaj kavramı bütünleşik bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda bir alanın; açık alanlar, bahçeler, yeraltı yerüstü yapıları, çağdaş ve tarihi yapıları çevre, arazi kullanım biçimleri, mekânların kullanım biçimleri gibi kültürel mirasın çeşitlilik ve kimliğe ait özellikleri bir arada ele alınmaktadır. Bu bakış açısıyla kültürel mirası etkileyen unsurlardan iklim değişikliğine karşı çevre duyarlılığını gözetilen yöntemlere vurgu yapılmıştır (Gençer, 2017, s.24).

Kültür, kentlerin binlerce yıl boyunca ekonomik ve dinsel faaliyetlerin gerçekleştiği yerleşmelerin birer nüfus odağı olarak kolonileşmesi ile ortaya çıkmıştır (Wattenmaker, 2003, 70). Tarih boyunca şehirler, kültürler, medeniyetler doğmuş, gelişmiş ve çoğalmıştır. Medeniyetler genellikle şehirlerde yer almıştır ve şehirlerin çöküşüyle birlikte bazı medeniyetler kültürleriyle çökmüş bazıları ise (Pustu, 2006,

s.129), kan bağıını beraberinde taşıyarak klandan, kabileye, kabileden köye, köyden polise geçiş yapmıştır (Bookchin, 1999, s.18). Yayılma politikasından sonra yerleşik yaşam tarzına geçişi insanoğlu için medeniyetin başlangıcı sayılmaktadır. Avcılıkla geçimini sağlayan insanoğlu zamanla tarımsal faaliyetlerde bulunarak bu düsturu devam ettirmiştir. Böylece yerleşik yaşam tarzı gündün güne çoğalmıştır. Başlarda küçük birimler olarak yaşayan insanlar zamanla büyük topluluklara, bu topluluklarda zamanla kentlere evrilmiştir (Pustu, 2006, s.129). Şehirlerin dönüşümü ve insanların değişimi kültürlerarası birbirini besler nitelikte olduğunu düşünecek olursak; tarih boyunca kültürel miras; kentlerin yerleşimlerin doğuşunu ve gelişimini aşan özellikleriyle bir kültür ve uygarlık merkezi olmuş, varlıkları ve kültürleri çeşitli uygarlıkları etkilemiştir (Kavruk, 2002, s.25).

Hayatımızın her aşaması, içinde yaşadığımız toplumun çevresi ve kültürü ile şekillenir. Bu oluşumu değerlendirecek, toplumsal refahı sağlayacak, bireylerin kendi sınırlarını belirleyecek ve tüm olanaklara imkân sağlayacak yapılar içerisinde kent kültürü kilit rol üstlenir (Güler vd, 2016, s.91). Tarihin birikim özelliğini ele aldığımızda; Kudüs, Roma ve Atina'da ortaya çıkan ideolojik ve yurttaşlık gelenekleri, bu şehirlerin yıkılmasından sonra uzun süre yaşamış ve orta çağda bütünlük sağlayan kültürler oluşmuştur. Daha sonra Rönesans, Barok ve Aydınlanma şehirleri, yeniçağın gereksinimlerini karşılamak için benimsenen mimari, edebiyat, din, felsefe, sanat ile antik ve orta çağ kentlerinin yeniden düzenlenmiş bir biçimi olarak ortaya çıktı (Bookchin, 1999, s.19). O dönemlerde kültürleri karakterize eden değerlerin başında din, sosyal ve siyasal değerler gelmektedir (Bumin, 1998, s.26). Bu değerlerle kültür, toprak üzerinde otonom bir özelliğe sahiptir (Pustu, 2006, s.131) çünkü bu değerler her kültürün aynı zamanda sosyalliği, doğal zenginliği, sanatı, mimarisi hakkında da bilgi verdiği için her kentin kültür değerlerine bakarak kimliğine de ulaşılır. (Banger, 2011, s.5) . Orta Çağ'da din ve insan hayatı kültürel yaşamda önemli bir rol oynamıştır (Keleş. 2004, s.34). Orta Çağ kentlerinde evler atölye olarak, dinsel yapılar alışveriş merkezi ya da okul olarak hizmet vermiştir bu durum kültürel etkileşimi artırmıştır (Sioberg, 2002, s.40). Orta çağ kültürünün süreklilik arz etmesinin nedenlerinden birisi de sabit kalabilmesinden dolayıdır. Kentler sabit kalabildikleri için yönetim ve disiplini korumak daha kolay olmuş, kültürel mirasın sürekliliğini sağlamada önemli rol oynamıştır. (Pirenne, 2005, s.50).

İnsanlık tarihinin tartışmasız en önemli aşamalarından birisi Sanayi Devrimidir. Buharlı trenle birlikte; demiryollarının fabrika üretimine geçişle ilişkili işçi sınıfının ortaya çıkışı ve buna bağlı olarak işçilerin barınma sorunları çeşitli olguları etkileyerek kentsel organizasyonda büyük değişikliklere yol açmıştır. Kentin ekonomik yapısının gelişmesi nedeniyle işgücü talebinin artması, bir yandan kırsal nüfusu çeşitli şekillerde harekete geçirirken, diğer yandan tarım sektöründen ayrılan kentler nüfus için bir çekim noktası haline gelmiştir (Özer, 2004, s. 7). Yaşam standartları, insan hayatının doğal yapısını ve kentsel gelişme gibi birçok ideal üzerinde hareket etmeye çalışırken, kentin dokusunu, kültürünü korumaya çalışan kent yönetimleri, kentleşme olgusunu aşmaya çalışmıştır (Zengin, 2018, s.85). Çevresel, yapısal ve sosyal konumda olan değişiklikler ilişkilerin yeniden tasarlanması insan davranışları, düşünceleri ve yaşam standartlarını da değiştirmiştir (Kıray, 2006, s.36). Zamanla kendi kendine yeterliliğini yitiren köyler, daha da vasıflı kasabalara, kasabalarda tüm hâkimiyeti sağlayan ve toprağı kontrol eden kentlere dönüşmüştür (Pustu, 2006, s. 133). Sanayi Devrimi ile birlikte doğan bu kentler, kendilerinden farklı olarak ticaretten çok sanayi üretimi ve sermaye birikiminin ortaya çıktığı ekonomik merkezler haline gelmişlerdir. Bu devrimin bir sonucu olarak 19. yüzyılda yeni bir kentsel sistem ortaya çıkmıştır (Thorns, 2004, s.15). 19.yüzyılda başlayan bu sistem kentlerin hem fiziksel hem de nüfus olarak artmasıyla 21. yüzyılda da halen artmaya devam etmektedir (Tosun, 2013, s. 104). Kültürel birikim, sosyal ve mekânsal değişimler kültür kimliklerinin temel değerlerini etkilemektedir (Kiper ve Mengi, 2006, s.20). Sosyal yaşamı, kentsel imge olgusu, coğrafi ve doğal normlarını geniş bir yelpazede biriktiren kültürel mirasın (Hayta, 2016, s.167); kendine has özellikleri hiç değişmiyor, bizlere hep aynı kalıyor gibi görünse de küçük ya da büyük kentlerde günden güne değişmektedir. İnsanları bu konuda hassas kılan şey ise; bu şekilde hızla gelişen kentlerin ve kültürlerin öz kimliklerinden uzaklaşma ihtimalidir (Oğurlu, 2014, s. 276).

Modern dünya birçok geleneksel kültürü kapsayan aynı zamanda da tek tip uygarlık modeline dönüşmüştür (Colton, 1950, 13). Kentler gün geçtikçe üretim merkezi olmaktan daha çok tüketim merkezleri haline gelmiştir. Büyük ölçekli konfigürasyonlarda çok sayıda mağaza açan markalar, birçok tüketim malını gereksinim dışında piyasaya sürmektedir. Bunun sonucunda da insanlar sadece tüketime yönelmektedir. Vaktinin çoğunu kitle iletişim araçlarının etkisine harcayan insanlar arasında sosyal ve kültürel ilişkiler son derece zayıflamaktadır (Uğurlu, 2010, s. 10-13).

Küreselleşme olgusunun gelecekte kente yönelik dönüşümünün ne gibi elementler olacağını kestirmek mümkün değildir. Tek tip yaşam düzenini giderek besleyen küreselleşme, sosyal yaşantımızı, ekonomimizi, tüm yerleşim birimlerimizi, kentlerin kimliklerini ve kimliğimizi oluşturan diğer imgeleri, kültürel mirasımızı hızla tüketmektedir (Ulu, Karakoç, 2004, s. 66). Son yıllarda küreselleşmenin gözle görülür şekilde yaşandığı, geliştiği ve ilerlediği merkezler olarak kabul edilen kentler, kültürler arası akışı hızlandırılan bir merkez olarak dikkat çekmektedir. Şehirler, küresel kültürlerin yayılmasına yardımcı olurken, yerel kültürleri küreselleşmeye karşı ön plana çıkarmakta ve bu kültürlerin yaşatılmasını sağlamaktadır. Ulus devlet oluşumunun etkisini azaltan küreselleşmenin etkisi, kentsel düzeyde mikro milliyetçi hareketlerin ortaya çıkmasına ve cemaat gibi fiilli kapalı toplumların oluşmasına neden olmuştur. Son zamanlarda öncelikle kentsel düzeyde gelişen bu tür bölgesel kültürlerin güçlenmesi kimlik ve kültür çatışmalarına zemin hazırlayan başka bir nedendir (Hayta, 2016, s. 177). Bu durum özellikle göçmenlerin yeni çevrelerine yabancılaşmasını ve tecrit edilmesini engellediği gibi kendi kültürlerini yeniden yaratmalarını sağlar. Elbette bu sonuç farklı yaklaşımlarla farklı yorumlanabilir. Bu durum olumlu olarak algılanmakta, bir yandan çok kültürlülüğü mümkün kılmakta, bir yandan yeni gelenlerin yeni topluma uyum sağlamasını zorlaştırmakta, diğer yandan yeni toplumun kural, değer ve davranış kalıplarını öğrenmesini engellemektedir. Örnek olarak Türkiye’deki kentsel mekânsal kümelenme olgusu ele alındığında, 1950’lerden itibaren kırsal kesimden büyük kentlere doğru zincirleme hareketin bu olguya neden olduğu görülebilir. Kentsel alanlara göçmenler daha kırsal alanları tercih ederek yeni ortamlarında bağının olduğu insanlara ihtiyaç duydukları için de köy ya da akraba ilişkilerinin yoğun olduğu yerleri tercih etmişlerdir. Bunun sonucunda da ‘Konyalılar’, ‘Erzurumlular’, ‘Karşılılar’ mahallesi ya da o yörede yetişmiş insanları genelleleyen terimler oluşmuştur (Tahire, 2002, s.2). Genel olarak, bir şehrin kimliğinin belirleyicileri arasında (Kiper ve Mengi, 2006, s. 21); toplumdan topluma farklılık gösteren kültürler olsa da kentin tarihsel algısı, doğal güzelliği, gelenek ve görenekler, kentin mekânsal ve ruhsal önemi, politik, ekonomik ve toplumsal anlayış gibi birçok faktör rol oynamaktadır. Bu bağlamda kent kültürünün ve kimliğinin gelişmesine ve gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlayan kentin yaşam kalitesini ve sürdürülebilirliğini sağlayarak kent kültürünü koruma anlayışı, kentin gerçek kimliğini ve kültürel mirasını korumada oldukça etkilidir (Güler vd, 2016, s.94).

İnsanların yükledikleri kimlik açısından bakarsak; kimlik ve kültürel miras kavramı, insanların taşıdıkları ya da ürettikleri benliklerini zinde tutarak kalıcılıkta sağlamaktır (Bilgin, 2011, s. 39). Küreselleşmenin homojenleşme tezi; özellikle ekonomik çerçevede, standartlaştırılmış bir tüketim kültürünün gereklerine uyulması ve görünüm açısından aşağı yukarı aynılaştırılmasını içermektedir. (Tomlinson, 2004, s. 34) . Kültürün şekil verdiği yerel hareketlerin küresel sonuçlara nasıl yol açtığı tespit edilirken, modernleşme ile gelenekselleşmeyi eş zamanlı yürütebilmek kültürel mirası koruma açısından oldukça güçtür (Albayrak, 1994, s. 384). Bugün özellikle teknoloji sayesinde zihnimizde birçok kültüre ve sahip olduğu kimliğe ulaşabilmek mümkündür. Kentlerin ve kent kimliklerinin yok olmaması kültürel mirasın korunması için sürdürülebilirlik ciddi önem taşımaktadır.

1.1.3. Kültürel Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik terimi 1972’de Birleşmiş Milletler Konferansı’nda orta çıkmıştır ve var olma yeteneği anlamına gelmektedir. Birçok alanda kullanılan bu terim, bir yapının mimariyi etkilemeden bir sonraki nesile taşınmasını ya da bir geleneğin gelecek nesillere aktarılmasını ifade eder. Özellikle hızlı nüfus artışının doğurduğu çarpık kentleşme nedeniyle sürdürülemez hale gelen tarihi yapıları, küresel dünyada unutulmuş kültürel değerleri, çeşitli kültür ve medeniyetleri barındırmakta ve geçmişle aralarında bir köprü görevi görmektedir (Demirarslan ve Erşan, 2020, s.187).

Tarihi süreç içerisinde toplumlar, kültürel birikimlerine sahip çıkarak gelişirler. Kültürel mirasın korunamaması arada ki bağların kopması, yabancı kültürlerin benimsenmesi ile toplumlar kimliklerini yitirir. Kültürel bağların korunup yaşatılması geçmiş ve gelecek arasında köprünün sağlam tutulmasını sağlar. Kültürel süreklilik sağlandığında devam eden ve gelmekte olan kültürlerin sağlıklı şekilde sürdürülebilirliğine olanak sağlanmış olur (Nalçakan, M, s. 18). Her neslin bir önceki dönemden edindiği kültürel değerler ve göstergeleri, kültürlerle etkileşime geçip onlara yeni kültürler ekleyerek bunları yeni nesile aktarma gibi görev sorumlulukları vardır. Bu kültürel sürekliliktir. Günümüzde enerji kaynaklarının sürdürülebilirliği kadar tehlikede olan kent sürdürülebilirliği de çok önemlidir. Kültürel süreklilik ile şehir planlaması, bilişsel bir süreç veya fiziksel yerleşimden ziyade bir ilke ve bakış açısıdır. Dünya düzeyinde ekonomik yapılanma süreci birçok bölgede eşitsizliği artırmış ve kentsel

yaşamla ilgili büyük sorunları beraberinde getirerek, birçok kentin doğası ve yapısı parçalanmış ve tahrip olmasına neden olmuştur. Doğanın korunması ve doğayı geliştirme arasındaki bu çelişkiyi önlemek için alternatif çözüm modelleri aranmıştır. Burada ki amaç doğanın kullanımını azaltmak, belli kesimlere değil tehdit altında birçok yere ulaşmak ve çok fazla kişiyi proje içerisine almaktır. Bu modeller keşfetme sürecinden geçerek, sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir kültürel miras, sürdürülebilir kentsel kalkınma kavramını geliştirmiştir (Çahantimur, 2010, s. 225-228).

İnsanlık tarihinin başlangıcından beri Anadolu'nun çeşitli medeniyetleri tarafından tercih edilmiş olması, Anadolu'nun dünya genelinde kültür akımının yoğun yaşandığı bir bölge olmasına sebep olmuştur. Kültürel çalışmalar sonucunda ortaya çıkan varlıklar, eski insanlık tarihinde yaşamı teşvik etmek için yaratılmış, dilleri, sanatları, gelenekleri, dini ritüelleri her türlü somut ve somut olmayan üretimleri yansıtan merkez konumundadır. Bu mirasa modern kültürün elementleri de eklenmiş ve insanlar sürekli olarak kültürel çevrelerini zenginleştirmiştir (Ayvacı ve Gülcan, 2017, s.209). Son yıllarda kültürel süreklilik ve kültür akımı meselesi üzerinde durulan önemli çalışma alanlarından biridir (Alicenap, 2015, s. 17). Birleşmiş Milletler Teşkilatına bağlı UNESCO'nun kurulmasındaki amaç; eğitim, kültür ve bilim yoluyla dünya üzerinde var olan cehalet ve yoksulluğu ortadan kaldırmak ve tüm ulusların refah içerisinde yaşamasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda UNESCO ulusların sahip olduğu değerlerden halk kültürü kapsamında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ni 17 Ekim 2003 yılında kabul etmiştir. Bu sözleşmenin 2. Maddesinde yer alan kültürel mirasın sürekliliği ve ilkelere uygunlu ş u ifadelerle yer almıştır : *“Kuşaktan kuşağa aktarılan somut olmayan kültürel miras, topluluk ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşmelere bağlı olarak sürekli biçimde yeniden yaratılır ve onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir. Böylece, kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur. İş bu Sözleşme bağlamında, sadece uluslararası insan hakları belgeleri esaslarına uyan ve topluluk, grup ve bireylerin karşılıklı saygı gereklerine ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olan Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) göz önünde tutulacaktır”* (Oğuz, 2009, s. 167). Kültürel sürdürülebilirlik, özellikle SOKÜM unsurları için çok önemlidir. Popüler kültürün temel değerleri olan bu unsurlar nedeniyle; hızlı kentleşme, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, diğer teknolojik gelişmeler, küreselleşme karşısında yok

olmakta ya da değişmekte ve yeni koşullar altında var olmaya devam etmektedir. Varlığını değiştirmeyen çok az SOKÜM unsuru vardır. İnsanların, ailelerin, toplumların ve ülkelerin her dakikasını monoton bir kültür ortamında geçirmesi asla mümkün olmadığı gibi günümüzde de yeni olan her şeye toplumlar oldukça açıktır (Nail, 2013, 95).

Kültürler kuşaktan kuşağa aktarıldıktan sonra değişime uğrayabilir, yeniden yazılabilir, eklenerek çoğalabilir. Bu da kültürel mirasın devamlılığı sayesinde olmaktadır. Kültürler zaman içinde şekillenerek ve birleşerek tarihi kültürel mirasları oluşturur. Kültür kuşaktan kuşağa aktarılması sonucunda değişikliklere uğrayabilir ya da yeniden yazılabilir ama sonuç olarak bu onlara devamlılık kazandırır (Kaya, 2013, s.127). Sürdürülebilir bir yönetim planı içinse, taşınmaz kültür mirasını tek tek ele almak yerine bütüncül bir yaklaşımla kültürel miras alanları oluşturulması, bunların birbirleriyle olan ilişkilerinin incelenmesi, ortaya konması ve kültürel miras alanları için yaşatma bilinci algısının oluşması gerekmektedir (Kuşçuoğlu ve Taş, 2017, s.64).

1.1.4. Kültürel Miras Alanlarının Korunması ve Yönetimi

Doğası gereği kültür alanı, disiplinler arası çalışmalara gereksinim duymaktadır. Bu gereksinim farklı alanlarda çalışan bilim insanlarını birbirine yakınlaştırmıştır durumdadır. Özellikle küresel ekonominin getirmiş olduğu rekabet ortamı karşısında ülkeler, mahalli yönetimler kültürü, ekonomik ve toplumsal performanslarını güçlendirme araçlarından biri olarak görmekte ve buna ait olarak kültür politikaları ve kültürel miras yönetimine daha çok önem vermektedir. Günümüzde bütüncül bir bakış açısıyla ele alınan kültürel miras, kültürel mekânın idari ve saha olarak değerlendirilmesiyle kültürel miras yönetimi kapsamında ele alınmaya başlanmıştır. Kültürel miras yönetimi; mirasın sadece gelecek kuşaklara aktarılacağını değil kültürel mirastan nasıl yararlanılacağını da gündeme getirmiştir (Özdemir, 2019, s.7). Kültürel mirasın korunması konusunda bilinçlenme ülkemizde Avrupa ülkelerine göre oldukça geç geliştiğinden dolayı uluslararası koruma konularında kurumsallaşmış ve koruma ölçütlerini benimsemiş olsa da koruma sürecini belli bir başarıya ulaştırmada henüz tam bir başarıya ulaşamamıştır. Toplumsal eğitimsizlik, bilinçsizlik, ekonomik olanaklar, teçhizat eksikleri gibi nedenlerden dolayı kültürel miraslarımız hala varlığını korumada tehdit altındadır (Durukan, 2014, s.11).

Kültür varlıklarının kamu yararı aracı olarak korunması, ulusal kimliğin oluşumunda çok önemli bir rol oynamaktadır. Toplumun tarihi bir ayna olarak yaşatılması ve devamlılığının sağlanması, ülkenin tanıtıcı kimliği ile paralellik göstermektedir. Kültür varlıklarının korunması, restore edilmesi ve korunmasının temel amacı bu değerleri gelecek nesillere aktarmaktır. Her şeyden önce kültür varlıklarının tanınması ve korunması için sağlam bir şekilde muhafaza edilmesi gerekmektedir. Bu eserler daha sonra tanınmak ve korunmak için önce kaydedilir. Özellikle günümüzde kültür varlıklarının kültürel açıdan zengin fakat ekonomik açıdan fakir ülkelere kültürel açıdan fakir fakat ekonomik açıdan zengin ülkelere aktarıldığı düşünüldüğünde, ülkelerarası eşitsizliğin dikkate alınması ve ortadan kaldırılması gerekmektedir (Özel, 1998, s.24-25). Dünya'nın güneyinden kuzeyine doğru daha yoğun olan bu akış, dünya kültür varlıklarının yasadışı transferinin de temelini oluşturmaktadır. Kültür varlıklarının korunmasından birçok kurum sorumludur. Bu sorumlu kurumların doğa koruma düzeyinde geliştirdikleri stratejiler ile teori ve pratikte geliştirilen ilkelerin geniş katılımlı bir organizasyon çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle uzmanlar, bilim kurumları, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, güvenlik güçleri ve kamuoyunda söz sahibi olanlarla ortak istişare içinde kararlar alınmalıdır. Milli Eğitim Müdürlüğü, okullar, belediyeler, valilikler gibi kurumlar bu konuda fotoğraf ve resim sergileri, müze sergileri ve yarışmalar düzenleyebilir teşvik için seminerler verilebilir (Gögebakan, 2011, s. 207). Tüm birimler, kültürel mirasımızın tanınması ve korunması konusunda bilinçli yeni bir toplum yetiştirmekle görevlidir. En büyük sorumluluk, kültürel mirası keşfetmek, korumak ve tanıtmak için çalışan bilim insanlarına ve eğitim kurumlarıyla birlikte geleceğin toplumuna yön verecek öğrencilerin yetiştirilmesinde rol oynayan eğitimcilere düşmektedir (Külcü, 2015, s.30)

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ KAVRAMI VE TANIMI

2.1. Kavramsal Açıdan Göç Olgusu

Göç olgusu, bireylerin gelecekteki yaşamlarının bir kısmını veya tamamını geçirmek üzere kendilerine ait olmayan alanlara yerleştikleri, coğrafi olarak nitelikli yeniden yerleşim olayıdır. Göç olgusu ile insanların yaşadıkları sosyo-kültürel ortamdan ayrılıp farklı coğrafi ve sosyo-kültürel ortamlara girmesi sonucunda göç eden kişiler sadece kendilerini değil, girdikleri sosyo-kültürel çevreyi de değiştirirler. Göç, nedenleri ve sonuçlarıyla toplumu derinden etkileyen, insanların topluluklar halinde yaşamaya başlamasından sonra çeşitli isim ve şekillerde ortaya çıkmış sosyolojik bir olgudur. Tarihi açıdan genelleme yaparsak göçler genel olarak; savaş, açlık, kıtlık, istikrarsızlık, iklim koşulları dini ve siyasi nedenler, eğitim sanayileşme, makineleşme ve ekonomik gereksinimler gibi sebeplerden kaynaklanmıştır (Akan ve Arslan, 2008, s.4-5). Mekân ve canlı arasındaki bağın aşınmasında önemli etkisi olan göçün, kavramsal çerçevesinin çizilmesi, çeşitleri ve nedenlerinin belirlenmesi, göçün kısa ve uzun vadedeki etkilerini anlayabilme açısından büyük önem teşkil etmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 11).

Göç; bireyin güçlü ve zayıf yönlerini makul bir şekilde değerlendirdiği, planladığı ve bireysel olarak karar verdiği süreçtir. Göç olgusuna neden olan çeşitli faktörler vardır ancak asıl olan göçün bir neden olmasıdır (Yiğit, 2017, s. 10). Küresel bütünleşmenin bir parçası olan göç bu çerçeveden bakıldığında ise sosyo-ekonomik değişimlerin bir sonucu olmasıdır. Bu kapsamda göç olgusu bir sonucu ifade etmektedir (Giddens, 2008, s. 569). Disiplinlerarası birçok alana konu olan göç ile alakalı değişik tanımlamalar olsa da göç teorisine farklı açıklamalar getiren bilim insanlarının uzlaştığı nokta göçün bir nüfus hareketi ve temel unsurunun birey olduğudur (Ana Britannica, 1986, s.571).

Göçmenler, ülkelerini terk ettiklerinde, yolunun üzerinde olan ülkeden geçerken ya da hedeflenen ülkeye girdiklerinde o ülkenin yasalarına uyup uymadıklarına bağlı olarak yasal, yasa dışı olarak tanımlanabilirler. Özellikle günümüzde oldukça yaygın olan zamanı ve yeri belli olmayan, transit, mekik ve sığınmacı göçlerini kapsayan göç "düzensiz göç" olarak adlandırılan ve göçmen nüfusun sosyal, demografik ve ekonomik

özelliklerini hızla değiştirebilen göçmen göçünü içerir. Bir tür yasadışı göçmen olan transit göçmenler, ulaştıkları ülkeye seyahat ederken başka bir ülkede geçici olarak kalmaları anlamına gelir. Mekik göç ise bir süreliğine ülkeye gidip bir süre sonra geri dönme döngüsünü vurgular (Yılmaz, 2014, s.1687). Uluslararası göç problemi bilhassa 20. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren gündemden hiç düşmemeye başlamıştır. Baskıcı rejimler, siyasi istikrarsızlık, etnik çatışmalar, iç savaşlar, ekonomik sıkıntılar, istihdam yetersizliği gibi nedenlerden dolayı göç kaçınılmaz olmuştur. Bu konuda teknoloji ve bilhassa sosyal medyanın cezbedici gücü önemli derecede rol oynamaktadır (Danış, 2004, s.1)

Birleşmiş Milletler 2017 Göç Raporu'na göre dünya genelinde uluslararası göçmen sayısı her geçen gün artmaktadır. 2000 yılında 173 milyon olan göçmen sayısı, 2010 yılında 220 milyona, 2017 yılında ise 258 milyona ulaşarak dünya nüfusunun yüzde 3,3'ünü oluşturmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü'nün 2020 Göçmenlik Raporuna göre 272 milyon kişi (üçte ikisi işçi göçmeni) uluslararası göçmendir. 2050 yılına kadar uluslararası göçmen sayısının 400 milyonu aşması bekleniyor. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (BMMYK) göre 2018 yılı sonunda dünya genelinde yerinden edilmiş kişilerin sayısı 70,8 milyona ulaştı. Bu sayı, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana görülen en yüksek rakam olmakla beraber bunların, 25,9 milyonu mülteci, 3,5 milyonu sığınmacı ve 41,3 milyonu ülke içinde yerinden edilmiş kişilerdir (Adıgüzel, 2016, s. 5). Son yıllarda uluslararası göçmen sayısı Tablo 3' de verilmiştir (Bakırtaş, 2012, s. 242).

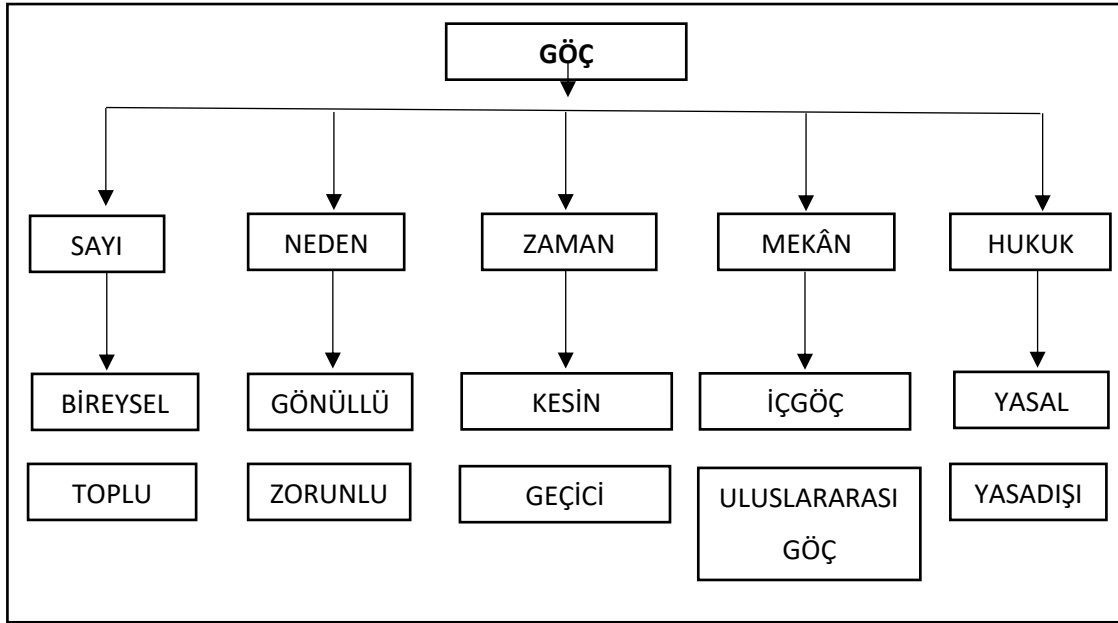
Tablo 2. Yıllar İtibari ile Uluslararası Göçmen Sayıları (milyon).

	1970	1990	2000	2010
Dünya	84	156	178	214
Gelişmiş Ülkeler	43	82	104	128
Gelişmekte Olan Ülkeler	41	73	74	86
Az gelişmiş Ülkeler	41	73	74	87

Göç olgusu toplumsal bir hareket gibi görünebilir, ancak güdüleri, koşulları, aktörlerin etkinliği ve birey için anlamı değişebilen çok dinamik bir süreçtir (Gülmez ve Öztürk, 2018, s.454).

Göç olgusunun oluşma şekli hem bireysel hem de toplu olabilir. Kitlesel göç genellikle doğal afetler, kıtlık, savaş, istikrarsızlık, baskı ve zulüm sonucu meydana gelmekle birlikte, bireysel göç öncelikle ekonomik amaçlıdır. Göç olgusu sınır içinde meydana geliyorsa iç göç, sınır ötesi başka bir devletin egemenliğine devrediliyorsa uluslararası göç söz konusu olmaktadır. Göç hareketlerinin farklı bölümlerde gösterildiği Şekil 3' de göç olgusunun zamanla değişen koşulları gösterilmiştir (Yiğit, 2015, s.11).

Tablo 3. Göç Hareketlerinin Sınıflandırılması

2.2. Geçmişten Günümüze Göç Olgusunun Tarihsel Arka Planı

İnsanlık tarihinde başlayan göç; geçmişten günümüze sıklıkla karşımıza çıkan, tarih boyunca alaka ve önemini kaybetmemiş sosyal ve toplumsal bir olgudur¹. Canlıların doğup yaşadıkları fiziksel çevre arasında yakın bir ilişki vardır. Sosyal ve fiziksel çevre, insanın ve insani değerlerin oluşumunda ve gelişmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Sosyolojinin kurucularından biri olarak kabul edilen İbn Haldun'un çevre koşullarının Asabiyyet Teorisini çevresel koşullarla paralel tutması, fiziksel çevrenin

¹ Toplumsal olgu: İnsanların davranış ve yaşayış tarzlarında gerçekleşen birlik ve beraberlikleri toplumsal olguları doğurur. Toplumsal olgu bir kişi tarafından yapılmış olsa bile o kişi de bunu başka birinden almış ve tekrar ederek toplumsal bir hal almıştır (Taplımacıoğlu, 1969, s.20) .

toplumsal yapı ve ilişkiler üzerindeki etkisine ilişkin ifadeler açısından da dikkat çekicidir. Coğrafi değişimlere tepki olarak göç olgusu, başta insanların ruhsal durumu olmak üzere hemen hemen tüm toplumu etkileyen bir olgudur (Güvenç, 1996, 21).

Tarih boyunca insanlar bir yerden başka bir yere taşınırken taşımada kullandıkları hayvanları, yiyecekleri sahip oldukları tohum çeşitlerini beraberlerinde götürmüş ve başka alanlara yaymışlardır. En önemlisi göç olgusu, farklı fizyolojik yapılar, dillere, dinlere ve geleneklere sahip insanları farklı toplumlar ve örgütsel biçimler olarak birbirine bağlamıştır. Kabileler, aşiretler, milletler ve diğer insan toplulukları, farklı kültürlerin bir karışımından olsa bile yeni siyasi ve kültürel değişim süreçlerinde yeni kültürlerle dönüşüp ortaya çıkmışlardır (Karpaz, 2015, s. 13). Medeniyetin oluşmasında büyük bir etkisi olan göç, bugün hala modern toplumların üzerinde de önüne geçilemez etkilere sahiptir (Aslan ve Erdağı, 2018, s. 33). İnsanların ilk çağlardan itibaren farklı sebeplerle yer değiştirdiği bir gerçektir. Günümüze kadar insanoğlu iki önemli devrim dönemi ve üç kültürel evreden geçmiştir. Bunlar: (Yalçın, 2004, s.98) .

- I. Paleolitik: Yontma taş ya da üretim öncesi evre (2 milyon yıllık bir süreç)
- II. Neolitik: Cilalı taş ya da üretim evresi (10 bin yıllık süreç)
- III. Endüstri: Yoğun üretim evresi (2 asırlık süreç).

Neolitik döneme kadar insanların sadece avcılık toplayıcılık ile konargöçer yaşadıkları bilinmektedir. Dolayısıyla insanlığın iki milyon yıllık ilk macerasının tamamen hareketle iç içe geçtiği söylenebilir. Neolitik insanın bazı bitki ve hayvanları evcilleştirerek tarımsal faaliyetlere başlaması ve yerleşmesiyle bu dönemde yapılan hareketler modern göç kavramı içindedir. Bu aşamada gerçekleştirilen göçler genel olarak iki gruba ayrılabilir: zorunlu göçler ve serbest göçler. Tarihsel sürecin son kısmına baktığımızda 17. yüzyıldan günümüze kadar olan geçişi beş dalga halinde inceleyebiliriz (Yalçın, 2010, s.100).

- I. Dalga: Avrupa 17. yüzyılda imparatorluk güçleri olarak ortaya çıkışından I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar olan dönemi kapsar.
- II. Dalga: 17. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar Avrupalı tüccarların köleleri Batı Afrika'dan Güney Amerika'ya, Karaibik adalarından Brezilya'ya Guana'ya gönderdiler ve kölelik sona erdikten sonra İngilizler Güney Asya'dan Doğu

Afrika, Fiji ve Jamaikali, Surinam Trinidad'a sözleşmeli uşak ve işçi göturmelerinden oluşmaktadır. Bu göçler sonucunda yerli halkları azınlık konumlarında birçok yere getirerek Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Latin Amerika, Avustralya ve Yeni Zelanda eyaletlerinin kurulmasının temelleri atılmıştır.

- III. Dalga: I. Dünya Savaşı sonrasında imparatorlukların dağılmasıyla oluşmuştur.
- IV. Dalga: II. Dünya Savaşı sonrasında sömürge ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmasıyla başlamıştır. Bu göçlerle sömürgeci güçler bu ülkelerden çekilmeye başlamıştır.
- V. Dalga: "İşçi Göçü" olarak ta tanımlanan bu dönem II. Dünya Savaşı'nın etkilerinin günümüze kadar hissettiren uluslararası işçi göçlerini kapsar (Castles ve Miller, s.102).

Günümüzde tüm ülkeleri etkileyen ve küresel bir fenomene dönüşen göç olgusu yapılan tüm yaptırımlara rağmen hala devam etmektedir.

2.3. Göç Çeşitleri

Göç olgusuna baktığımızda çok çeşitli göç türlerinin olduğunu görebiliriz. İncelenen literatüre göre, mesafeye, olayın gerçekleştiği yere ve sürekliliğine göre veya geçişe neden olan nedenlere göre ayırt edilebilirler. Ek olarak, göçteki temel fark, göçün gönüllü (gönüllü) veya zorunlu (gönülsüz) olup olmadığıdır (Yüksel, 2019, s.17). Günümüzde ülkelerin çok kavimli bir yapıya ulaşmasının sebebi özellikle gelişmiş ülkelerin maruz kaldığı göçün etkisi ve çeşitliliğidir (Massey vd.2014, s.11). Kalıcı ve geçici göçlerde bu ayrımlardan bazılarıdır. Göçler için bu kadar çok sınıflandırma ve grup olmasının nedeni göçlerin farklı sebep ve özelliklere sahip olmasıdır (Öz, 2019, s.28). Göç olgusu gelişme tipine, yapısına oluşum biçimine göre alt başlıklarda da incelenebilir (Özdemir, 2008, s. 15). Göç olgusu, ister kendine, ister gelişme tipine, yapısına, ister oluşum biçimine bağlı olsun, birçok farklılıktan etkilendiği göz önüne alınarak iki ana esasa ayrılıp ve kendi içlerinde sınıflandırılarak göç eyleminin çeşitliliği açıklanmaya çalışılacaktır.

2.3.1. Oluşum Şekillerine Göçler

2.3.1.1. İç Göçler

İç göç, ülke sınırı içinde yaşayan insanların hareketidir. Ülke içindeki bölgeler, şehirler ve küçük yerleşim birimleri arasındaki bu göç süreci sürekli veya kısa süreli olabilir. Bir yerleşimin nüfus payı yaşanan iç göçe bağlıdır (Koçak ve Terzi, 2012, s.169). İç göç, bir ülkenin bir bölgeden, bir şehirden, bir kasabadan veya bir köyden başka bir yere yerleşmek amacıyla yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır. Özellikle makineleşmenin bir sonucu olarak kırsal alanlardan kent merkezlerine yoğun göç olmasının sebebi sanayileşme sürecini ve insanların daha iyi yaşam koşulları arzusundan kaynaklanmaktadır (Bahar, 2015, s.45).

İç göçün ekonomik ve sosyal etkisinin işgücü piyasası ve işsizlik gibi yapısal özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Çoğunlukla büyük şehirlerde daha iyi istihdam olanaklarından yararlanmak için göç eden işgücü, insan sermayesi beklentileri yüksek olup, yapısı gereği modern sektörün işgücü ihtiyacını karşılayamadığı için üretim, yeni bilgi ve teknik girdiler kullanmaktadır. Şu anda, tarım dışında çalışma deneyimi olmayan ve eğitim düzeyi düşük olan insanlar, bilgi teknolojisi endüstrisinin hızlı gelişimine, marjinal sektörlerde iş bulma veya şehirlerde artan işsizliğin hızına ayak uyduramamaktadır (Tatlıdil ve Xantahcou, 2002, s.8).

2.3.1.2. Dış Göçler

Genel olarak, çalışan, yaşamaya devam eden veya başka bir ülkede yerleşen kişilerin ikamet ettikleri ülkeden uzaklaşmaları dış göç olarak değerlendirilebilir. Bu hareketlilik, bireylerin kalıcı olarak veya sınırlı bir süre için hedef ülkelerinde kalmalarına ve geri dönmelerine olanak tanır (Sayın, vd, 20016, 3). Göç olgusu, insanlığın kendisini yaratan dinamik süreçte olduğu için yüzyıllardır yaşanmaktadır. Özellikle içinde yaşadığımız yüzyılda teknolojik gelişmeler, ulaşım ve diğer faktörler göç olgusunu yaygınlaştıracak ve bu süreçte daha fazla bölge ve insanı etkileyecektir. Günümüzün dış göçü, beyin göçü, işçi göçü ve değişim (mübadele) göçü² olarak kategorize edilebilir. (Koçak ve Terzi, 2012, s. 169).

² Mübadele Göçü: "mübadele" kelimesinin gerçek anlamı takastır. Bir ülke nüfusunun karşılıklı hareketi ile sözleşme ilkelerine dayalı göç, "mübadele göçü" olarak bilinir (Sayın vd, 2016, s. 3).

2.3.2. Ülke Sınırları Esasına Göre Göçler

2.3.2.1. Sürekli-Geçici Göçler

Sürekli göç, çeşitli faktörlerin etkisi altında, hayatlarının geri kalanını yaşamak için mevcut yerleşim yerlerinden ayrılarak başka bir yere taşınan kişiler olarak tanımlanabilir. Geçici göç ise kalıcı göçün aksine çeşitli nedenlerle göç eden kişilerin göç ettikleri yere kalıcı olarak gitmek yerine belirli bir süre sonra geri dönmeleridir (Kuyük, 2011, s.29)

2.3.2.2. Emek Göçleri

Öncelikle ekonomik ve sosyal nedenlerle işçi göçü olarak tanımlanan emek göçü, aynı zamanda hayatta kalabilmek için asgari ihtiyaçları karşılamak veya daha iyi koşullarda yaşamını sürdürmek isteyenlerin göçüdür (Yıldırımoglu, 2005, s. 22). Emek göçleri, sadece iş yeri değişikliklerini değil, işle ilgili hareketleri de içerir. İşgücünün kırsal alanlardan şehirlere hareketi, daha fazla istihdam olanağı ve nispeten iyi yaşam koşulları ile geçici veya kalıcı olabilir (Adil, 2020, s. 8). Bu göç çeşidi işçi göçleri ile benzerlik göstermektedir.

2.3.2.3. Zorunlu ve Gönüllü Göçler

Uluslararası gönüllü göç olgusunun ortaya çıkmasını etkileyen faktörler, göçmen gönderen ülkeler için itici faktörler olmasına rağmen, göçmenlere maruz kalan ülkeler için çekici faktörler olarak kabul edilmektedir. Bu faktörler, göç kararları verirken insanları etkileyen ve dikkate alan ana faktörlerdir (Gençler, 2002, s.28). Zorunlu göç, ekonomik, sosyal ve politik nedenlerle hükümet yaptırımları sonucunda ortaya çıkabilir ve sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yapılarda birçok değişikliğe kaynak olabilir (İçduygu ve Ünalın, 1998, s.38). Bu tanımdan hareketle gönüllü göç olgusu, gönüllü göç sürecinin başlatılması, sürdürülmesi ve tamamlanması bireyin iradesiyle şekillendiğinden, zorunlu göçe göre daha esnektir.

2.3.2.4. Mevsimlik Göçler

Mevsimlik göç, yılın belirli bir zamanında insanların bir ikamet yerinden diğerine iş, eğlence, seyahat ve diğer amaçlarla ayrılma hareketidir (Koçak ve Terzi, 2012, s.169). Mevsimlik göç, göç edilen yerleşim yerlerinde ciddi sosyal değişimlere neden olmaz. Bunun nedeni, göç edilen yerde harcanacak yeterli zamanın olmaması ve bu tür göçlerde yerleşim yerinin genel nüfus artışında büyük bir değişiklik meydana gelmeyeceğidir (Çağlayan, 2006, s. 82) . Bu tür göç hareketleri, özellikle mevsimlik çalışmaların yoğun olduğu dönemlerde meydana gelir ve genellikle ters göç olarak tamamlanır ve işçiler işten sonra asıl şehirlerine dönerler.

2.4. Göç ve Kültür

2.4.1. Göç ve Kültür İlişisine Bakış

Göç ve kültür, tek tek ele alınamayacak kadar birbirine yakın iki kavramdır. Göçün en belirgin etkilerinden biri farklı kültürlerin etkileşimidir. Göç sadece fiziksel bir olgu değildir. Göç, birçok manevi unsuru bir araya getirmek anlamına gelir. Kültürel faktörler de dikkate alınacak olursa; kültür bir kez edinildikten sonra tarih boyunca taşınmış ve aktarılmıştır (Arabacıoğlu, 2018, s.88). Göçmenler gittikleri yerlerde insanlarla temastan kaçınmamışlardır. Göç ettiklerinde sahip oldukları eşyalarla birlikte tüm yaşam deneyimlerini ve hayallerini de beraberlerinde getirirler. Göç, topluma maddi ve manevi değişim getirir (Memişoğlu Yiğit, 2019, s.43). Özellikle yabancı bir toplumla karşı karşıya gelinmişse kültürler arası etkileşim mutlaka olacaktır. Kültürlerin beslenip çoğalmasında ve çeşitlenmesinde göç olgusunun önemi büyüktür (Tüfekçi, 2002, 15).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HADRIANOPOLİS KENTİ VE KÜLTÜREL MİRASI

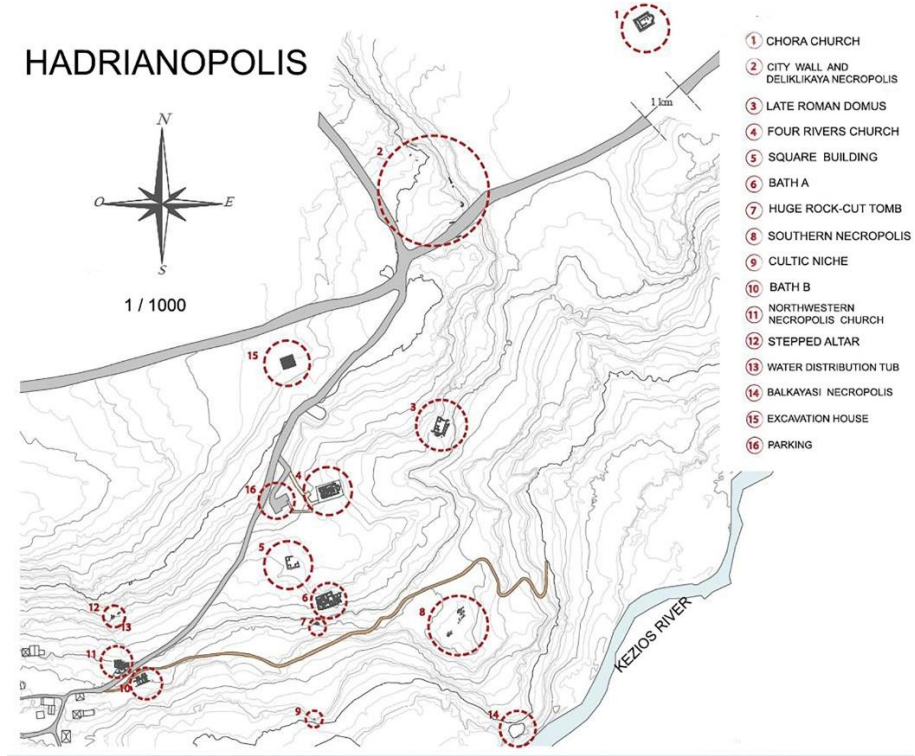
3.1. Hadrianopolis Tarihi ve Lokalizasyonu

Karabük'ün Eskipazar ilçesinin 3.5 km batısında yer alan ve bugün “Paphlagonia Hadrianopolis'i” olarak adlandırılan yer “Viranşehir” mevki ve çevresinde Budaklar, Büyükyayalar, Beytarla ve Çarlı köyleri arazileri üzerinde dağınık bir şekilde yer almaktadır (Harita 1), (Çelikbaş, 2019, s. 74). Tarih boyunca önemli bir geçiş noktası olan Eskipazar ilçesi (Biçer, 2010, s. 6), antik dönemde Hitit Devleti, M.Ö. 1200 yıllarında Friglerin etkisinde kalmıştır. M.Ö 695 yılında Kimmer oymakları bir bölgeyi işgal etmiş ve Frig yapılarını yok etmişlerdir. Eskipazar ve çevresinde Roma dönemine ait antik kalıntılar, yerleşim alanı ve kaya mezarlar Hadrianopolis Kenti'n de yer almaktadır (Yaman, 2019, s. 39).

Hadrianopolis'in Geç Hellenistik, Roma ve Erken Bizans dönelerinde yerleşim yeri olduğunu ve kentin diğer Paphlagonia şehirlerinde olduğu gibi merkezde ve bu çevrede genişleyen alana sahip olduğuna 2003 yılında başlayan kazı çalışmalarıyla anlamak mümkündür. Günümüzde ortaya çıkarılan eserler özellikle Bizans ve Geç Roma dönemlerinde önemli bir lokasyonda olduğunu göstermektedir (Keleş ve Çelikbaş, 2013, s. 162). Mozaik sanatının eşsiz örnekleriyle karşımıza çıkan Hadrianopolis (Lafli, 2008, s.3), alan büyüklüğü ele alındığında Ephesos'un dörtte biri olduğu varsayılmaktadır (Keleş ve Çelikbaş, 2013, s.366). 2007 yılında Karabük Bölge ve Koruma Kurulu tarafından Hadrianopolis kenti, yayılmış olduğu alan itibariyle (Harita 2) 1. Dereceli Arkeolojik Sit olarak tescillenmiş ve koruma altına alınmıştır (Lafli, 2008, s.39

Harita 1. Hadrianopolis ve Karabük Haritası

Harita 2. Hadrianopolis Kent Planı

3.1.2. Kentteki Bilimsel Çalışmalar

Kentin yerini ilk olarak H. Kiepert tespit etmiş (Lafli, 2009, s.4), Hadrianopolis ile ilgili en geniş ve kapsamlı araştırma Belke (1996) ve Marek (1993) tarafından yapılmış, bilimsel arazi çalışmaları ise 2001 yılında İngiliz Arkeoloji Enstitüsü

tarafından R. Matthews'un başlattığı yüzey araştırması ile gerçekleştirilmiştir (Keskin vd, 2021, s.9).

2003 yılında Karadeniz Ereğli Müzesi'nin yapmış olduğu kurtarma çalışmaları ile Hadrianopolis'te bilimsel çalışmalar başlamıştır. Bakanlar Kurulu Kararı ile günümüzde kazı ekibinin çalışmaları ile bilimsel çalışmalar halen devam etmektedir (Çelikbaş, 2019, s.75). 2005 yılında yüzey araştırması Ergün Laflı tarafından yapılmış ve 2006 yine Ergün Laflı başkanlığında kazılar, bilimsel ekibe verilmiş ve bu ekip 2009 yılına kadar çalışmalarına devam etmişlerdir (Keskin vd, 2021, s.9). Ergün Laflının istifa etmesi sonucunda 2008-2010 yıllarında 2 yıllık bir aradan sonra antik kentte yapılan çalışmalar, Bakanlar Kurulu kararıyla Prof. Dr. Vedat Keleş başkanlığındaki ekip tarafından yeniden başlamıştır (Keleş vd, 2011, s. 46). 2016 yılına kadar olan süreçte oluşmuş tahribat nedeniyle yapılan durum tespiti ve daha önceki kazısı tamamlanmış yerlerin restorasyon - konservasyon işlemlerine yönelik olmuş, 2016 yılından itibaren Kastamonu Müzesi Başkanlığında, Karabük Üniversitesi Doç. Dr. Ersin Çelikbaş'ın başkanlığında bilimsel çalışmalar hala devam etmektedir (Keskin vd. 2021, s.9).

3.1.3. Doğal ve Topografik Yapı

Topografik özellikler ve doğal çevre bir alanda birçok habitat sağlar. Yükseklik, yön, eğim, dağ yönü, arazi bölümü, bitki örtüsünün derecesi gibi topografik ve doğal faktörler, türlerin dağılımı ve çeşitliliğinde kademelenmesi üzerinde etkilidir (Coşkun, 2020, s.34) ve günümüz dünyasında hareket alanı ve sorgusu içinde simgesel bir algı biçimine dönüşmüştür (Kırmızıgül, 2015, s.4).

Karabük ilini bir bütün olarak ele aldığımızda çeşitli iklim türleriyle karşılaşırız. Bu farklılıkların meydana gelmesinde en önemli etken ilin coğrafi konum ve özellikleri rol oynamıştır. Dağların Karadeniz'e paralel uzanmasından dolayı, bölge denizden gelen nemli ve yağışlı havanın etkilerinden tam olarak yararlanamamaktadır. Eskipazar ve Ovacık ilçelerinde karasal iklimi hâkimken Yenice ve civarında Karadeniz ikliminin özelliklerine rastlanmaktadır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013, s. 48). Eskipazar her iki iklimin de geçiş bölgesinde olmasından dolayı zengin ve doğal bitki örtüsüne sahiptir. İlçe topografik ve doğal yapısı itibarıyla birçok alanda (Harita 3) uygun faaliyetlere ev sahipliği yapmaktadır (Yaman, 2019, s. 24).

Harita 3. Araştırma alanının coğrafi konumu (Naim ve Yaman, 2019, s. 339).

Geniş orman alanlarının bulunduğu ilçede bozkır habitatları da görülmektedir. İlçenin yüksek kesimleri ormanlarla kaplıdır. Fundalıklar ve ağaç yetiştirme alanları da mevcuttur Eskipazar ilçesi traverten ve dolomit³ bakımında zengin ocaklara sahiptir. İlçe bağlı olan Kayadibi Mevkii'n de traverten, Sofular Köyü'nde dolomit ve Budaklar Köyü'nde ise beyaz traverten ocağı bulunmaktadır. Bölgede büyük bir rezerve sahip olan madde sarı travertenlerdir. Buradaki rezerv alanları arkeolojik sit alanı ilan edilene kadar, taş ocakları, ilçeye ekonomik olarak katkı sağlamıştır. Başta Anıtkabir olmak üzere sarı travertenler (Resim 1) birçok alanda kullanılmıştır ve arkeolojik sit alanından çıkarılarak, günümüzde bu travertenler hala işlenmektedir (Kaplan, 2010, s. 18).

³ Dolomit: Kalsiyum ve magnezyumlu karbonat birleşiminden meydana gelen mineral (Tavukçuoğlu vd, 2018, s.12)

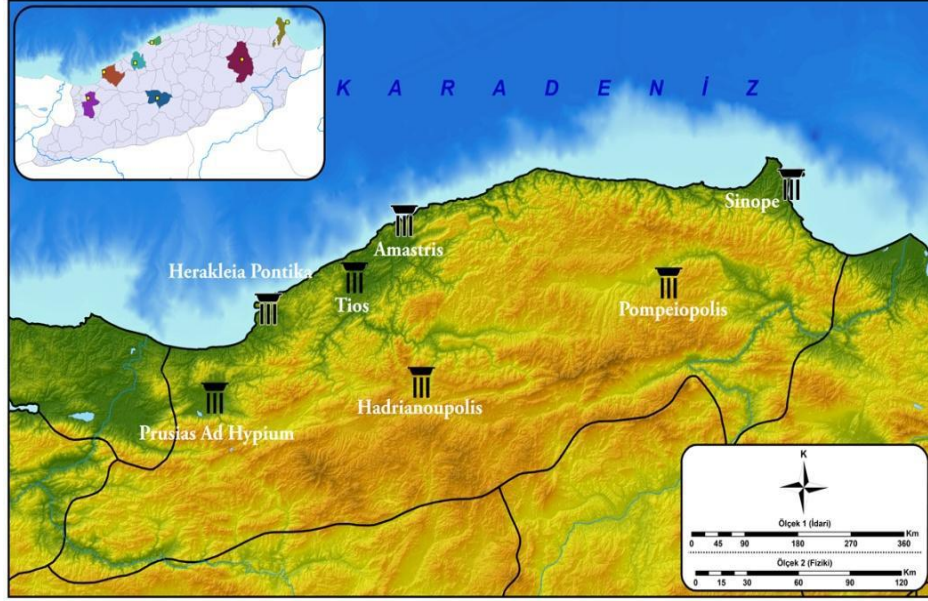

Resim 1. Budaklar Köyü sarı traverten maden ocaklarından bir görünüm (Yaman, 2019, s.30)

Eskipazar ilçesinde nem yağış ve sıcaklık şartları değişkenlik göstermesinden dolayı karışık ormanları görmekte mümkündür. Karabük- Eskipazar arasında kızılçam yer yer ardıç, melengiç, kayın, gürgen, akçakesme, karaçam, sarıçam gibi ağaç toplulukları oluşmaktadır (Coşkun, 2020, s. 129). Bu değişiklikler ve Karabük ilinin jeolojik geçmişi ele alındığında bölgede yer alan kaplıcalar, termaller ve kaynak suları da doğal yapıyı kapsar. Eskipazar ilçesi konumu itibariyle oldukça zengin bir lokasyondur.

3.1.4. Fiziksel Yapıdaki Süreklilik ve Değişim

Çankırı ve Karabük illerinde 1997 ve 2001 yılları arasında R. Matthews önderliğinde yapılan araştırmalar sonunda Paphlogonia Projesi kapsamında yaklaşık olarak 300 adet eser belirlenmiştir. Özellikle Roma Dönemi'nin tüm peyzaj ve yerleşim yerlerinde yaygın olarak görülen düzen, küçük mezralardan büyük yerlere kadar değişen net bir site hiyerarşisi Hadrianopolis'te de görünmektedir (Matthews, Pollard, Ramage, 1998, s. 195-216). İlkçağın son imparatorluğu olan Roma, I. yüzyılda Anadolu'ya girdiğinde her bölge gibi Karadeniz Bölgesi de önem verdiği yerlerden birisi olmuştur (Harita 4). Bölgenin orman ve madenlerini kullanmayı bilmiş ve kendi amaçları doğrultusunda kullanmıştır. Bu amaçlarla kurduğu en önemli kentlerden birisi Hadrianopolis yerleşme alanıdır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013, s.50).

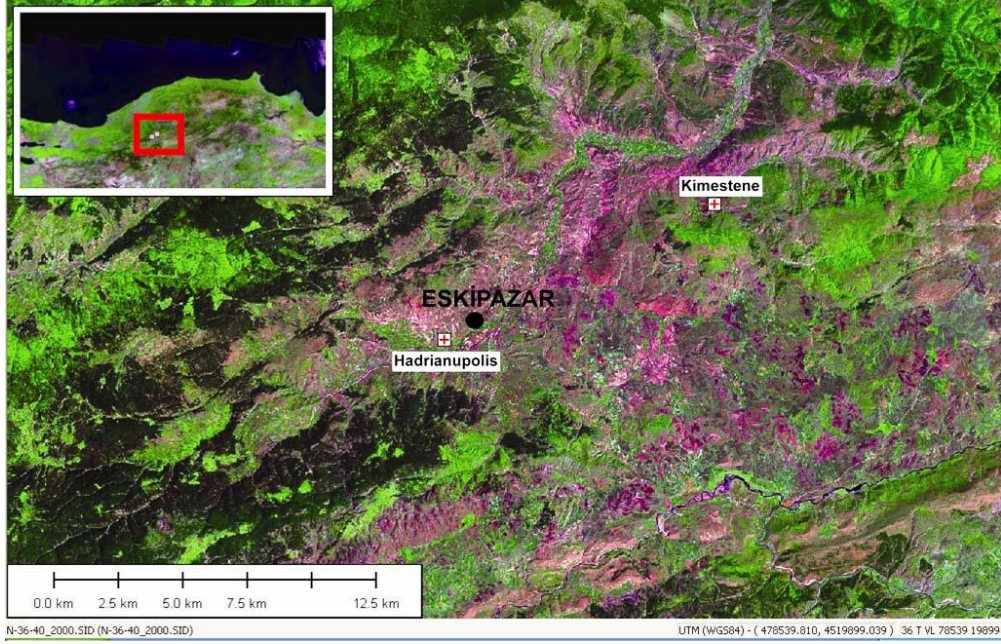

Harita 4. Çalışma kapsamında incelenen Batı Karadeniz Bölümü Antik Kentleri (Türker ve Yaşar, 2019, s. 7).

M.Ö. 1. yüzyılda antik yerleşmelerin oluşmaya başladığı bilinmekle beraber bölgede, M.S 2. yüzyılda Roma İmparatoru Hadrianus tarafından kurulduğu ve varlığını M.S 9. başlarına kadar devam ettirdiğini, yüzey araştırmaları ve yapılan arkeolojik kazılardan, ele geçen buluntulardan anlamaktayız (Lafli, 2009, s. 400). Son zamanlarda yapılan ve hala devam eden kazılar ve yüzey araştırmaları sonucunda kentin yerleşim sınırları içinde, farklı işlevlere sahip 14 adet yapı bulunmuştur. Bu kalıntılar arasında kiliseler, savunma yapıları, hamamlar, tiyatro, nekropol alanları gibi kamusal yapıların yanında sivil mimarilerde bulunmaktadır (Biçer, 2010, s. 18).

2005 yılında yüzey araştırılması yapıldıktan sonra 2006 yılında çalışmalar, Ergün Lafli başkanlığında bilimsel ekibe devredilmiş ve bu ekibin çalışmaları 2009 yılına kadar sürmüştür. Ergün Lafli tarafından yürütülen çalışmalar esnasında; Hamam A, Hamam B, Chora Kilisesi, Geç Roma Konutu olarak adlandırılan yapıların kazıları tamamlanmıştır (Keskin vd. 2021, s. 9). 2010 ve 2016 yıllarında yapılan çalışmalar daha önceki yıllarda kazısı yapılan eserlerin restorasyon - konservasyon çalışmaları üzerine olmuştur (Keleş ve Çelikbaş, 20013, 367). 2016 yılında Hadrianopolis'te Chora Kilisesi, Dört Nehir Kilisesi, Hamam A, Hamam B ve Geç Roma Konutu olmak üzere 5 yapının kazısı tamamlanmıştır. Kuzey Batı Nekropol Kilisesi, Güney Nekropolis kazılarına başlanmış ve kent ile bağlantılı olduğu düşünülen (Harita 5) Kimistene belgeleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Keskin vd. 2021, s.9). 1997 yılında başlanıp günümüze

kadar devam eden yüzey çalışmaları ve bilimsel çalışmalar Karabük Üniversitesi Arkeoloji bölümünden Doç. Dr. Ersin Çelikbaş'ın başkanlığında birçok eğitim odaklı faaliyete, ulusal ve uluslararası sempozyumlara konu olmuş ve halen devam eden çalışmalarla merak uyandıran antik kent Hadrianopolis, gizemini devam ettirmek yerine fiziksel değişimlerini tüm dünyaya göstermeyi amaçlamaktadır.

Harita 5: Hadrianopolis ve Kimistene Antik yerleşim alanlarını gösteren coğrafi durum haritası (Biçer, 2010, s. 9).

3.1.5. Kent Morfolojisi

Eskipazar ilçesi batısında bulunan Meğri Dağı'na doğru ve Soğanlı Çayı çevresinde düz, Ovacık –Çerkeş ilçe sınırına yakın olan yerlerde yüksekliği artan bir konumdadır. Kurban Tepesi, Kavak Dağı, Dede Tepesi, Eskipazar Çayı'na paralel uzanan Şerafettin Dağları, Hodulca Dağı (1700m), Dikmen Tepesi (1600m) en önemli yükseltilerdir (<https://karabuk.ktb.gov.tr/TR-63708/akarsular.html>, 2022). Kuzey Anadolu Fay Zonu'na 10 km uzak olan Eskipazar, KAF Zonu'na verev uzanımlı, normal fayların kontrol ettiği, açılma havzası karakterindedir. Bölgede yer alan en önemli kaynak lokasyonu, bölgedeki faylar, travertenlerin oluşumu açısından gereken su boşalımılarıdır. Bölgede traverten oluşumları engebeli bir topografya sunarken, daha yaşlı bölgelerde arazi dikleşmektedir (Akın, Özsan, 2010, 115). Yapılan çalışmalarda

yörede genelde sedimanter⁴ birimlerin egemen olduğu görülmektedir. Bölgede yer alan en eski temel birim üst kretase⁵ yaşlı ofiyolitik melanjdır⁶. Bu formasyon metamorfik, sedimanter ve volkanik kaya gruplarını içermektedir (Biryol, 2004, s.124).

3.2. Kentin Kültürel Miras Süreci

3.2.1. Kentin Kültürel Mirası

Batı Karadeniz Bölgesi Anadolu'nun diğer yerleşim alanlarına göre daha az bilinen bir bölge olmasından kaynaklı, 20. yy başından itibaren çalışmalar yapan seyyahlar araştırmacılar çeşitli kaynaklarda antik kentin yerini tespit etmeye çalışmışlardır (Gökoğlu, 1952, s. 35). Gerek bölgede ele geçen yazıtlar, gerek mimari yönden Hadrianopolis diğer kentlere göre daha zengindir. Bu durum kalıntıların günümüze kadar ulaşarak dönem hakkında bizlere bilgi verir. Yüzey çalışmalarda görülen çoğu kalıntılar Geç Roma ve Erken Bizans dönemlerine aittir. Elde edilen bulgulara göre bu durum M.S. bölgede 5. yy da gerçekleştirilen synoikismos⁷ örneği ile açıklanabilmektedir (Cumalıoğlu vd. 2014, s. 3).

Yapılan araştırmalardan yola çıktığımızda Bizans ve Roma dönemi Anadolu'sunun parçalanmış yapısına rağmen Hadrianopolis antik kenti Batı Karadeniz bölgesinde önemli bir geçiş noktasıdır. Maddeler halinde belirtilen kültürel miras öğeleri (Naim ve Yaman, 2019, s. 336-349) sınıflandırılarak; kentin öneminin kültürel miras ve Eskipazar ilçesine olan tesiri bundan sonraki başlıklarda ele alınacaktır. Doğal ve Kültürel miras alanları;

Doğal Kültürel Peyzaj Alanları

- Kurban, Dede ve Dikmen Tepeleri,
- Meğri, Kavak, Hodulca, Şerafettin Dağları,

⁴ Sedimanter: Çökeltme anında oluşan her türlü özelliştir (Öz, 2014, s.776)

⁵ Üst Kretase: Mezozik Zaman'ın bölümlerinden biridir (Norman, 1972, s. 181)

⁶ Ofilyotik Melanj: ileri derecede sıkışmanın göstergesi olan, okyanus tabanı-kıta kantağının da göstergesi olan jeolojik seri, yapı (Özcan, 2011, s.1).

⁷ Synoikismos: Antik Yunan'da, dağınık halde yaşayan insan topluluklarının birleşerek şehir oluşturmaları veya bir kaç şehrin birleşmesi (Akalın, 1999, 2).

- Dede, Adiller, Hasanlar, Kulat, Şerafettinler, Eğriova, Sündek, Kabaarmut, Yürecik, Acemler ve Belen Yaylaları,
- Eskipazar ve Köpekler Çayları, Eğriova Göleti,
- Bayındır, Cemal, Hamamlı, Kapaklı, Keçeler- İmanlar, Söbüçimen, Tamuşlar, Sadeyaka, Yalakkuz, Bölükören Ovaları,
- Dolomit ve traverten yer altı kaynakları
- Yaban hayatı
- Doğal bitki örtüsü
- Türbe Çamı Anıtı Tabiat Parkı
- Akkaya Termal ve Travertenleri
- Maden Suyu Kaynağı

Kültürel Peyzaj Alanları

- Höyük
- Tümülüsler
- Hadrianopolis Antik Kenti
- Yazıtlar
- Anıtlar
- Asar Antik Yerleşimi
- Kaya Tünelleri
- Konaklar
- Mezar Anıtı
- Şenlik ve Festivaller
- Tarihi türbe ve camiler

3.2.2. Kentin Somut Olmayan Kültürel Mirası

Birçok yörede olduğu gibi Eskipazar ağzında da Türkiye Türkçesi dilinde olan ünlüler dışında ünlü ve ünsüzlerin etkisiyle boğumlanma kısmı değişen bazı ünlüler vardır (sahte-sahta, veriyorlar-veriyolla, aşağı-aşaa) (Dağdelen, 2011, s. 17-18). Eskipazar ve civar köylerinde milli kültür canlı bir şekilde devam etmektedir. İlçe Karabük'ün diğer ilçelerine oranla sanayileşmeden çok etkilenmemiştir bu da geleneksel

yapının korunmasına zemin hazırlamıştır. Ramazan aylarında sırayla imkânlar dâhilinde iftar yemeği verilir ve buna “oruç açtırma” denir. Dini bayramların arifesinde dini merasim yapılır buna ise “ziyarat” adı verilir. Bu merasimde helva ekmekler toplanır ve başta çocuklar olmak üzere dağıtılır. Yapılan araştırmalardan yola çıkarak Hadrianopolis’in bir piskoposluk merkezi olma ihtimali düşünüldüğünde Eskipazar’da da din yöresel halkın hayatını ve kültürünü şekillendirmesinde etkili olmuştur.

3.2.3. Somut Kültürel Mirası

Güney Paphlogonia’nın en önemli kentleri arasında yer alan Hadrianopolis gün yüzüne çıkarılmış eserleri ile somut kültürel miras öğelerini barındırır. Bölgede ele geçen yazıtlar, mozaikler, mimari eserler, yüzeyde görülen kalıntılar ile Hadrianopolis diğer kentler gibi zengin bir tarihi kenttir.

Hadrianopolis kent surlarının yaklaşık olarak 1.3 km doğusunda Eskipazar-Mengen karayolunun 200 metre kuzeyinde yer alır. Kilise bulunduğu harap bir şekilde bulunmuş yapılan çalışmalarla günümüz halini almıştır (Verim, 2019, s. 280). Kilise taş işçiliği ve mozaikleri ile zengin bir yelpazeye sahiptir. Chora Kilisesi Bizans Döneminde kentin chorası olarak adlandırılan bölgesinde bulunmaktadır. Kilise gerek taş işçiliği gerekse mozaik döşemeleri ile oldukça etkili bir yapıya sahiptir (Resim 2). Batı Karadeniz Bölgesi’nde zarar görmüş olmasına rağmen planı okunabilen, günümüze ulaşabilen nadir örnekler arasında yer alan Hadrianopolis Chora Kilisesi yapısı, Erken Bizans Dönemi sanat ve mimari anlayışına ışık tutacak nitelikte tarihi bir yapıdır (Verim, 2020, s. 385-391).

Resim 2. Chora Kilisesi Genel Görünüm (Hadrianopolis Arşivi)

Eskipazar Çayı'nın 400 m kuzeyinde Hadrianopolis kent surları içinde yer alan Dört Nehir Kilise 'si yapısı, kentte olan birçok yapı gibi harap bir şekilde günümüze ulaşmıştır (Resim 3). Dört Nehir Kilisesi çoğu Bizans yapısı gibi dıştan son derece sadeyken iç kısmı oldukça gösterişli tasarlanmıştır. Taş işçiliği bakımından gösterişli oluşu kilisenin taşıyıcı öğelerinden anlaşılmaktadır (Verim, 2019, s. 276-279).

Resim 3. Dört Nehir Kilisesi Genel Görünümü (Hadrianopolis Arşivi)

Hamam B olarak adlandırılan yapının 20 m batısında yer alan Kuzey Batı Nekropol Kilisesi yapısı Hadrianopolis kent sınırları içinde yer almaktadır. Mevcut çalışmalarla kilisenin dairesel planlı bir Roma Dönemi yapısı üzerine inşa edildiği anlaşılmıştır (Resim 4). Kazılarla ele geçirilen bulgularla bu üç kilisenin IV- V. yüzyıl aralığında inşa edilmiş VII. yüzyılda ise terk edilmişlerdir (Verim, 2019, s. 284-288).

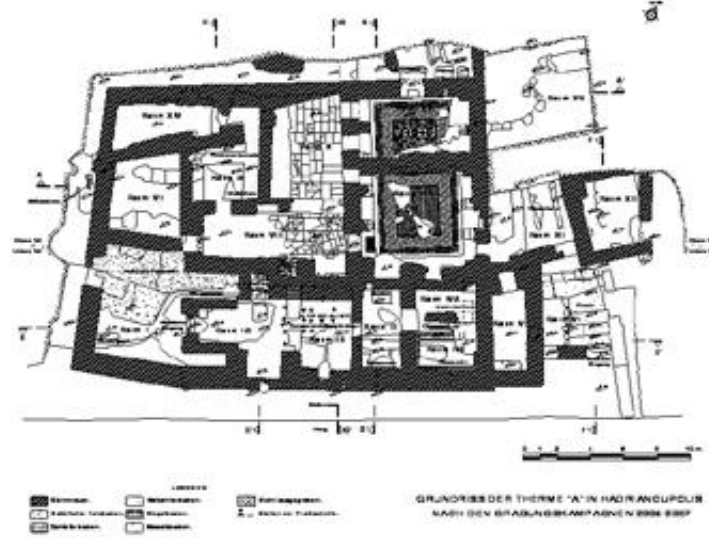

Resim 4. Kuzey Batı Nekropol Kilisesi Genel Görünümü (Hadrianopolis Kazı Arşivi)

Dört Nehir Kilisesi'nin 150 m doğusunda bir teras üzerine inşa edilmiş olan Geç Roma Konutu MS. 5. yüzyıl sonunda inşa edildiği düşünülmektedir. 2007 yılında başlayan kazı çalışmaları hala devam etmektedir. Kazıda elde edilen bilgiler, mozaikler ve oda yapıları ele alındığında varlıklı bir ailenin evi olduğu düşünülmektedir. Yapı genel olarak değerlendirildiğinde Geç Roma dönemi özellikleri taşıdığı görülmektedir (Çelikbaş ve Ekinci, 2021, s.153-157).

Hamam A Hadrianopolis' te yer alan iki hamamdan en büyüğüdür. Kentin merkezinde şehir surları içinde bulunmaktadır. Yapıda gerçekleştirilen kazı çalışmalarında 15 adet farklı mekân tespit edilmiştir (Çizim 1). Ele geçen bulgularla kullanım evreleri M.S. 475-700 yılları arasında kullanıldığı İ.S 700 tarihi ile yapının işlevinin gittiği düşünülmektedir (Patacı, 2011, s. 26-29). 2007 yılında kazısı başlayan Hamam B yapısında toplam 9 mekan tespit edilmiştir. Hamam B yapısı Batı Anadolu' da görülen hamam yapılarına nazaran daha sade bir havaya sahiptir ancak tüm antik dönemlerde olduğu gibi Hamam B yapısı da önemli kamu yapılarından biridir. Arkeolojik veriler çerçevesinde kesin tarihi yorumlamak ve tarihlendirmek oldukça zordur. Ele geçirilen seramik ve sikke buluntuları, mozaik süsleme örnekleri, boşluk tüpleri ile Hamam B'nin olasılıklar üzerinden M.S. 6-7, yüzyıllar arasında inşa edildiği düşünülmektedir (Elüşük, 2021, 33-40). Hadrianopolis Antik Kenti'ne ait olan dini yapıla ve onların beraberinde ortaya çıkan mozaikler üzerinde taşıdıkları tasvirlerle bölgenin en zengin mozaik çeşitliliğine bağlı kentidir. Mozaikler o dönem insanların yaşam tarzları hakkında bize en açıklayıcı bilgiyi veren elementlerdir (Resim 5, Resim

6, Resim 7, Resim 8, Resim 9). Dolayısıyla Hadrianoupolis mozaikleri geçmişin izlerini geleceğe taşıyan en önemli kültürel miraslardır (Verim ve Çelikbaş, 2021, s. 97). Bulunan yapıların somut olmayan kültür miras listesine alınabilmesi için arazide bilimsel çalışmalar ve kazı çalışmaları halen devam etmektedir .

Çizim 1. Hamam A

Harita 5. A Hamamı, B Hamamı, Roma Villası ile Chora Kilisesi'ni gösteren hava fotoğrafı (Cumalıoğlu vd, 2014, s. 16).

Resim 5. Fil Figürü (Patacı, 2011, s. 42)

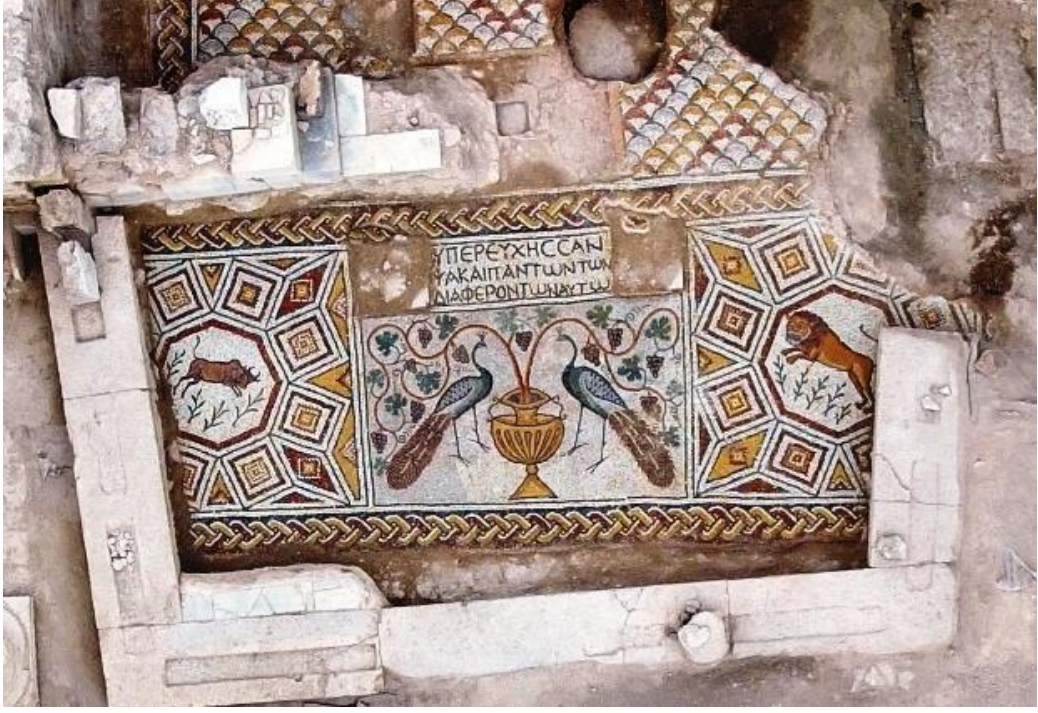
Resim 6. M.S. 6. Yüzyıla Tarihlenen Chora Kilisesi'nde 3. Nefte bulunan mozaik (Cumalıoğlu, vd, 2014, s. 16).

Resim 7. Hamam B mozaigi (Patacı, vd, 2012, s. 171)

Resim 8. Chora Kilise Naosu (Verim, 2019, s. 287)

Resim 9. Kuzey Batı Nekropol Kilisesi Bema Zemini (Verim, 2019, s. 289)

3.2.4. Göç Unsurlarının Kentin Kültürel Mirasına Etkisi

3.2.4.1. Kentin Kültürel Mirasına Göç Unsurlarının Olumlu Etkisi

Karadeniz Bölgesi kendisine özgü özelliklerinden dolayı her dönem talep gören bir coğrafya olmuştur. Karadeniz Bölgesi'nin antik coğrafyasında stratejik konumunun (Kaya ve Yılmaz, 2013, s. 9) paralellik gösterdiği tarihinde, söz konusu topraklara bakıldığında, Eskiçağ' da, Hititler' in, Dolar'ın, Paphlagonyalılar' ın, Kimmerler'in, Lydialılar'ın, Persler 'in hâkimiyeti altında kalmış; Pontus, Galatia, Bithynia topraklarına dâhil olduktan sonra Roma ve Bizans Dönemleri hüküm sürdüğü görülmüştür (İstanbul Ansiklopedisi, 2001, s. 372).

Tarihi kentler, zaman içindeki yapıların ya da bu yapıların bileşenlerinin kent öğelerinin eklenerek, kaldırılarak, çıkartılarak, dönüştürülüp katmanlaşarak oluşan ve farklı zamanlarda bir araya gelen mekânlardır (Saylan, 2016, s.10). Tarihsel süreçte, toplayıcı bir yaşam tarzıyla toprağı işlemeyi öğrenen insanlar, buldukları coğrafyaya göre evrimleşmişler ve uzmanlaşma ve çalışma için buldukları çevre ile uyum içinde olmuşlardır. Bu süreç ilerledikçe çevresel faktörler yerleşim alanının uygunluğuna uygun hale gelmiş ve ilk yerleşik yaşam tarzı oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde, ilk örgütsel yapının ortaya çıkmasıyla birlikte, ilk kentsel harekette topluluklar arasında

ekonomik, siyasi ve sosyal işbirliği sağlanmıştır (Niray, 2002, s.3). Medeniyet tarihine ve uygarlık tarihine ev sahipliği yapan, mimarisini, mekânlarını tarihçesini, yaşam tarzını önemle koruyabilen kentler tarihi kent olarak adlandırılır. Tarihi kentlerin en belirgin ortak paydası sahip oldukları miraslarıdır ve tarih boyunca kentler göç olgusuyla karşı karşıya kalmıştır (Karaaslan, 2010, s.67). Tezin 2. bölümünde açıklanan ülke sınırları esasına göre göç çeşitleri ele alındığında Hadrianopolis antik kentinde yapılan çalışmalar aşağıdaki tabloda yer almıştır (Tablo 4). 2010- 2022 çalışmalarında yer alan

lisans öğrencileri, lisans mezunları, lisansüstü eğitim alan öğrenciler, gönüllüler ve stajyerler yer almıştır. Disiplinlerarası yapılan çalışmalar ile antik kentte elde edilen bulguların göç aracılığı ile kültürel bir aktarımın gerçekleşmesi kaçınılmazdır. Kazı sürecinin halen devam etmesi ve bu süreçte antik kente yapılan eğitim, mevsimlik, sürekli - geçici göçler, emek göçleri ile Hadrianopolis antik kentinin birçok somut ve manevi ögesi göç edenlerin kültürel aktarımıyla fiziksel bir olgu olmaktan çıkmaktadır. Göç olgusu yemek, yazı, dil, yazı biçimi, kıyafet biçimi olarak pek çok alanda karşımıza çıkar. Hadrianopolis kazı çalışmaları ve antik kentte her yıl artmakta olan göç eden insan sayısını göz önünde bulundurduğumuzda; yapılan çalışmalar ve yazılan eserlerin göçün yazı şeklinde karşımıza çıkması da göç olgusunun olumlu sonuçları olarak değerlendirilebilir.

Tablo 4. Hadrianopolis Antik Kenti Yıllara Göre Dağılım (2010 – 2022)

	Arkeolog	Sanat Tarihçi	Restoratör	Haritacı	Mimar	Antropolog
2010	6	6	5	-	1	1
2011	4	2	2	-	-	1
2012	5	1	4		1	-
2013	4	2	2	-	1	-
2014	3	1	9	-	-	-
2015	-	-	-	-	-	-
2016	-	-	-	-	-	-
2017	8	3	4	1	1	-
2018	10	4	6	1	2	3
2019	15	5	7	1	4	4
2020	13	4	9	1	2	2
2021	12	6	8	-	3	2
2022	16	7	5	-	1	1
Toplam	96	41	61	4	16	14

3.2.4.2. Göç Unsurlarının Kentin Kültürel Mirasına Olumsuz Etkisi

Kentin çekiciliği ve kırsal iticiliği genel yargısı üzerinden ifade edilmeye çalışılan göç süreci terk edilen kırsal mekânlarda insan sayısında azalmaya veyahut genç nüfusun azalmasına neden olmuştur. Kırsalda yaşanan nüfus hareketi bu yerlerde olan kültürel miras alanlarının da viraneye dönüşmesine zemin hazırlamıştır (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 16). Bu göç hareketi eş zamanlı olarak beraberinde istihdam yetersizliği, üretim ve tüketim sorunlarını da beraberinde getirmiştir.

Yüzyıllar boyunca insanlar çeşitli nedenlerle göç etmiştir ve beraberlerinde neleri götürüp neleri getirdiği sorusu hep karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle kültür beraberinde götürülmeli ki yeni kültürlerde kendine bir yer edinebilsin (Arabacıoğlu, 2018, s.83). Eskipazar nüfusunu göz önünde bulundurduğumuzda göç unsurunun hem ilçeyi hem de bölgede bulunan Hadrianopolis antik kentini olumsuz yönde etkilediğini görebiliriz. 2021 yılında elde edilen verilere göre Eskipazar ilçesinde toplam 12.550 olan nüfusun, yaşlı nüfus ortalaması % 35 tir. Üniversite okuyan nüfus oranı ise %10 oranındadır. Okuryazar olmanın somut taşıyıcılığı ele alındığında bu durum Hadrianopolis antik kentinin kültürel miras olarak tanıtılmasından ziyade geniş coğrafyalarda bilinmesini olumsuz yönde etkilemiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarihi kentler ve kentsel alanlar bir toplumun ve onun kültürel kimliğinin evrimini anlatan mekânsal oluşumlardır. Tarihi kentler, kentsel alanlarda onları biçimlendiren geçmişin yaşayan kanıtlarıdır. Bir yerin mimari yapısı o yerin tarihsel sürecini, içerisindeki tüm maddi ve manevi izleri ve şifreleri barındırır. Tarihi kentlerde somut olan ve somut olmayan unsurlarla oluşan bir ortam, halk içerisinde var olan aidiyet duygusuyla birleştiğinde kimliğimizi muhafaza etmiş oluruz.

Tarihi ve kültürel sürekliliği sağlamak, tarihi çevreyi daha sağlıklı, daha modern kimlik oluşturacak şekilde yeniden canlandırmak, tarihi yapılara stok değer vermek, şehir ve geleneksel yerleşimlerin imajını korumaktır. Bu nedenle koruma çalışmaları değişen ve dönüşen bir tarihi çevrede fiziksel ve sosyal yapıların sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir. Hadrianopolis antik kentinde devam eden kazı çalışmaları ile gün yüzüne çıkan, çıkmakta olan kalıntılar hem antik kent çevresine hem de etrafında olan mekânlara sosyal ve ekonomik açıdan katkı sağlayacağından antik kent etrafını sosyal açıdan hareketlendirmeye yönelik çalışmalara yer verilebilir. Bu çalışmalar aynı zamanda genç nüfusu çekmek için de alternatif bir yol olabilir.

Globalleşen dünya düzeninde göç olgusu farklı açılardan ele alındığında beraberinde hem birçok sorunu hem de olumlu sonuç doğuracak olaylara vesile olur. Hadrianopolis antik kentinin maruz kaldığı göç olguları ile şehir kültürü başka coğrafyalara taşınarak popülaritesi artabilir. Ancak yapılan göçlerin eğitim, işçi ve mevsimsel göç olması Hadrianopolis antik kentinin tanıtımı açısından yeterli değildir. Bu bağlamda elde olan eğitim göçlerine daha çok yer verilmeli, eğitim göçlerini sadece üniversite ve genç nüfusla sınırlı tutmadan küçük yaşta olan nüfusa yönelik çalışmalara yer verilebilir.

Tuncer (2016) “ Sürdürülebilir kentleşme Politikaları ve Türkiye” isimli makalesinde; kentleşme ve kentleşme olgusunun farkında olan, yeterli düzeyde yetenekli ve donanımlı yöneticilerin kentsel yönetim sürecine katılması gerektiğini, sivil toplum kuruluşlarının etkinliği arttırılmalı ve kentle ilgili organizasyonlarda katılımlar sağlanmalıdır. İzlenmesi gereken yönetim anlayışı insan odaklı olmalıdır. Kaynaklara

ücretsiz erişim sağlamak, için belediyelerin görev üstlenmesinden bahseder. Burada yola çıkarak Eskipazar ilçesi ile 4.5 km. Karabük şehir merkezi ile 42.6 km uzakta olan Hadrianopolis antik kenti için belirli günlerde düzenli ulaşım sağlanabilir bunun planlanmasını Karabük Belediyesi ve Eskipazar Belediyesi yapabilme yetkisine sahiptirler.

Lynch (1990) “The Image of City” isimli kitabında bir kentin bir bölgenin algılanan hali, anlamından önce ya da sonra değil bizde bıraktığı izle anlam kazanabilir der. Kültür ve kimlikte hafıza önemli bir rol oynar. Hafıza ve algı kavramları göç unsurları ve turizm ile ilişkilendirilebilir. Eskipazar ilçesinin bağlı olduğu Karabük ilinde yer alan ve 1994 yılında UNESCO tarafından dünya mirası şehir unvanını taşıyan Safranbolu şehri buna çok güzel bir örnektir. Özellikle sebebi ne olursa olsun Karabük kentine gelen insanların zihinlerinde Safranbolu kentinin canlanmasında şüphesiz dünya mirası bir şehir olması vardır. Fakat reklam çalışmaları, hakkında yazılan yazılı, sözlü eserler, potansiyel bir turizm şehri olması da diğer etkenlerdir. Karabük ve çevresinin sadece Safranbolu’dan ibaret olduğu algısını kırabilmek ise ciddi bir tanıtım ve düzenli olarak gelen turların rotalarında Hadrianopolis’e de yer vermektir. Böylece Hadrianopolis kenti ve bu bölgenin bütünü için algı ve hafıza imaja yönelik bir karakter oturtacaktır.

Boş bir toprak parçasını ya da bir kıtayı yurda dönüştüren insanlar yüzyıllar boyunca göç ederek buldukları yerde geçici ya da kalıcı olmuşlardır. Bu esnada yaşayacakları şehri ya da kültürü kurgularken farkında olmadan gelecek nesli de inşa etmişlerdir. Tarihi kentleri inşa ederken orada olan insanların zihni, hafızası ve kültürel birikimi hangi kodlara ve kültürel mirasa bağlı ise kurguladığı bu şehirlerde bu izleri taşır. Kültürel mirasın sürekliliğini sağlamada kentlerin önemi insanın hafızası ve kimlikleriyle koordineli bir biçimde yaşatıldığı düşünülürse; yukarıda verilen öneriler post-modern dünyada edinilen tecrübeler ve geleneksel değeri yaşatarak; kendimize, geleceğimize, kimliğimize ve hep bizimle yaşayacak kültürel mirasımıza sahip çıkmak adına bundan sonra yapılacak çalışmalara ve Hadrianopolis antik kenti çalışmalarının gidişatına yönelik olmuştur.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi* (Vol. 1). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Adil, B. (2020). *Türkiye'nin göç yönetimi stratejisi ve Türkiye'de yaşayan Suriyelilere yönelik tutumlar: Ankara ili örneği*. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Kırıkkale
- Akan, Y. ve Arslan, İ. (2008). *Göç ekonomisi*. Ekin Yayınları, Bursa.
- Akalın, A. G. Troas Synoikisis'ini Synoecism In The Troad. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 22(33), 1-16.
- Akın M ve Özsan A. (2010).Eskipazar Sarı Travertenleri için Kütleli Bozunma ve Bozunma Sınıflaması. *Jeoloji Mühendisliği Dergisi*, 34(2), 113-132.
- Albayrak, A. (1994). Küreselleşmeyle İlgili Bir Bibliyografya Denemesi. *Dini Araştırmalar*, 6(17).
- Alicenap, Ç. T. (2015). Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (37), 11-26.
- Ana Britannica, (1994). Cilt 23, Cilt 24, 15. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Arabacıoğlu, B. (2018). Göç Eden Kültür. *Anadolu University Journal Of Education Faculty*, 2(2), 83-91.
- Aslan, Ş. ve Erdağı, B. (2018). From Immigration To Crime; Relationship Of Crime And Immigration From Perspective Of Turkey Göçten Suça; Türkiye Perspektifinden Suç Ve Göç İlişkisi. *Sociology & Philosophy*, 33.
- Avcıoğlu, S. (2016). Çevrede Çevrede Koruma Ve Satış Eğitimi: Yasal Ve Yönetimsel Çerçeve. *İdealkent*, 7 (20), 698-719.
- Ayvacı, H. ve Gülcan, B. (2017). Türkiye'de Turizm Animasyonlarında Somut Olmayan Kültürel Miras (Soküm) Ulusal Unsurlarına Bakış. *Journal Of Recreation And Tourism Research*, 4(Special Issue 1), 207-223.
- Bahar, O., Bingöl, K., 2010, Türkiye'de İç Göç Hareketlerinin İstihdam ve İşgücü Piyasalarına Etkisi, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(2), s.43-61.
- Banger. G. (2011). *Kent Bilgi Sisteminin Esasları*. İstanbul: Nobel Akademi Yayıncılık.

- Bakırtaş, Tahsin, (2012). *Küresel Gelişme Modelinde Uluslararası Göç Olgusu ve Yansımaları*, Alternatif Politika, Cilt: 4, Sayı:2, s: 232–261.
- Biçer, S. (2010). *Karabük ili, Eskipazar ilçesi, Hadrianopolis Antik Kentinde bulunan Geç Antik Dönem yapılarından A Hamamının koruma önerisi* (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Bilgin, N. (2011). Sosyal düşüncede kent kimliği. *İdealkent*, 2(3), 20-47.
- Binan, C. (1999). *Mimari koruma alanında Venedik tüzüğünden günümüze düşünsel gelişmenin uluslararası evrim süreci*. Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü.
- Biryol, C. B. (2004). *Neotectonics and evolution of the Eskipazar Basin, Karabük Turkey* (Master's thesis, Middle East Technical University).
- Bookchin, M. (1999). *Kentsiz Kentleşme*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bumin, K. (1998). *Demokrasi Arayışında Kent*. İstanbul: İz yayıncılık.
- Castles, S. ve Miller, M. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Colton, J. (1950). *A History Of The Modern World*: United States: Alfred A Knopf Publisher.
- Coşkun, Ö. Ü. S. (2020). *Karabük Çevresinin Vejetasyon Ekolojisi Ve Sınıflandırılması*. Ankara, İksad Yayınevi
- Cumalıoğlu, A., Kan-Şahin, G., Patacı, S. (2014). Hadrianopolis Çalışmalarının Paphlagonia Arkeolojisine Katkıları. *Arkeoloji 'de Bölgesel Çalışmalar Sempozyum Bildirileri, YAS, 4*, 187-208.
- Çahantimur, A. I (2010). *21. Yüzyıl Kentleri*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç Ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.s.15).
- Çelik, D. ve Yazgan, M. (2009). Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmalarının Araştırılması: Beypazarı Örneği. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*.
- Çelikbaş, E. (2019). Hadrianopolis Kilise C Yapısında Ele Geçen İki Adet Yün Tarağı Üzerine Değerlendirme. *Tüba-Ked Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (20), 73-82.
- Çelikbaş, E, Ekinci, S. (2021). *Yeni Veriler Işığında Geç Roma Konutu (Domus) Hakkında Değerlendirmeler Paphlagonia Hadrianopolis'i (2010- 2014 Sezonları)*, Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

- Çelikbaş, E ve Verim, E. (2021). Hadrianopolis Kuzeybatı Nekropol Kilisesi'nin Bema Ve Apsis Mozaikleri. *Journal Of Mosaic Research*, 14.
- Dağdelen, G. (2011). *Eskipazar ağzı* (Master's thesis), T. C. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Danış, A. D. (2004). Yeni göç hareketleri ve Türkiye. *Birikim Dergisi*, 184(1-2).
- Demirci, G. (2019). Kültürel mirasın aktarılmasında ve korunmasında yerel toplumun etkisi: Bergama örneği. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Enstitüsü (Yüksek lisans Tezi)*
- Doğanay, E. P. 2006. *Avrupa Birliği'nde Doğa Koruma ve Türkiye*. H.Ü. Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Durukan, İ. (2004). *Türkiye'de Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu sonrası kültür mirası korumasının gelişimi ve uygulama sorunları* (Doctoral dissertation, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Eke, F. ve Özcan, Ü. (1988). Tarihi dokunun korunması ve uluslararası deneyimler. *Mimarlık Dergisi*, 2, 34-35.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22.
- Elüşük, M. (2021). *Hamam B, Paphlogonia Hadrianopolis'i* . Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Erşan, R. R., ve Demirarslan, D. (2020). Tarihi Yapılarda Sürdürülebilirlik İlkesi Bağlamında Eskişehir Odunpazarı Evleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 187-213.
- Ertürk, S.A. (2010). Kültürel Coğrafya: İnsan-Kültür-Mekân, *İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Coğrafya Lisans Programı Ders Notları*, İstanbul.
- Gençler, A. (2004). Avrupa Birliğinin Göç Politikası. In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 49).
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*, İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gökoğlu, A. 1952. *Paphlogonia-Paflagonya gayri menkul eski eserleri ve arkeolojisi I*. Kastamonu: Doğrusöz Matbaası
- Göksu, F., Akalp, S., Özkan, M., ve Sarı, Ö. (2016). Perşembe Pazarı Kültürel Miras Geliştirme Stratejik Planı. *Kentsel Strateji: İstanbul Büyükşehir Belediyesi*.
- Güler, T, Şahnagil, S. ve Güler, H. (2016). Kent Kimliğinin Oluşturulmasında Kültürel Unsurların Önemi: Balıkesir Üzerine Bir İnceleme. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji Ve Politika Dergisi*.

- Gülmez, Sc Ve Öztürk, A. (2018). Göç Yaşantısı Çerçevesinde Çocukta Psiko-Sosyal Uyum Süreci Üzerine Bir İnceleme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* , 449-481.
- Güvenç, B. (1996), “Göç Olgusu ve Türk Toplumunu”, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç*, Mersin: Sosyoloji Derneği Yayınları.
- Göğebakan, Y. (2011). Ülkemizde kültür ve kültür varlıklarının korunmasının mimari ve kent ölçeğinde yansımaları. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2).
- Hayta, Y. (2016). Kent Kültürü Ve Değişen Kent Kavramı. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2).
- İçduygu, A., ve Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde göç hareketleri. *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, 249-260.
- Kaplan, O. K. (2010). *Budaklar ve Omanlar Formasyonlarındaki Travertenlerin Mühendislik Özellikleri,(Eskipazar, Karabük)* (Doctoral dissertation, Yüksek lisans Tezi, Jeoloji Mühendisliği Anabilim Dalı, Ankara).
- Karaaslan, Ç. Y. ve Yılmaz, O. T. D. (2010). *Tarihî Kentlerde Kimliksizleşme Sorunu Ve Bir Çözüm Yolu Olarak Kentsel Canlandırma Projeleri* (Doctoral Dissertation, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı).
- Karpat, K. (2015). *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaşıkcı M. (1991). *Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Kültür Varlıklarının Korunması*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bölümü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Kavruk, H. (2002). *Anakente Bakış, Türkiye’de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi*, Ankara: Hizmet İş
- Kaya, B Ve Yılmaz, Y. (2013). Mithradates VI Eupator’un Karadeniz Faaliyetleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*.
- Kaya, N. K. (2013). Mimarlık Disiplininin “Halk Mimarisi ve Somut Olmayan Kültürel Miras” Bağlamında Halkbilimi Disiplini ile İlişkisi. *Bilim ve Kültür*, (01), 126-140.
- Keleş, R. (2013). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge yayınları.
- Keleş, V, Çelikbaş, E, Yılmaz, A, (2011). *Hadrianopolis’i Arkeolojik Kazıları ve Onarım Çalışmaları 2008 Yılı Çalışma Raporu*, Arkeoloji ve Sanat, 131, 39-62.

- Keskin, L, Sulan, S, Tunç, E. (2021). *Hadrianopolis Kazıları ve Kentteki bilimsel Çalışmalar, Paphlogonia Hadrianopolis'i* . Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Keyman, F. (2000). *Globalleşme Söylemleri ve Kimlik Talepleri: Türban Sorununu Anlamak Global Yerel Ekseninde Türkiye içinde*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Kıray, M. (2006). *Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme*. Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Kiper, H. P. ve Mengi, A. T. D. (2006). *Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel-Kültürel Değerlerinin Korunması-Türkiye-Bodrum Örneği* (Doctoral Dissertation, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bilimi (Kent Ve Çevre Bilimleri) Anabilim Dalı.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. 2012, *Türkiye’de Göç olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri*, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (Kafkas University, Journal Of Economics And Administration and Sciences Faculty), 3 (3), 163-184.
- Kuban, D. (1994). *Türkiye’de tarihi çevre korumanın kültürel boyutları, tarihi kentlerde planlama/düzenleme sorunları*. Ankara: Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Matbaası.
- Kuşçuoğlu, G. Ö. & Murat, T. A. Ş. (2017). Sürdürülebilir kültürel miras yönetimi. *Yalvaç Akademi Dergisi*, 2(1), 58-67.
- Külcü, Ö. T. (2015). Kültürel Miras Kavramının Eğitim Açısından Önemi. *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 27-32.
- Küyük, N. (2011). Yerel yönetimlerin Kürt kökenli grupların büyükşehirlere göç sonrası entegrasyon sorunlarına yaklaşımı: Ankara örneği. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*.
- Laflı, E. (2009). Paphlogonia Hadrianopolis'i Arkeolojik Kazıları Ve Onarım Çalışmaları 2008 Yılı Çalışma Raporu. *Arkeoloji Ve Sanat*, (131).
- Massey, D. S. Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (2014). Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi. *Göç Dergisi*, 1(1), 11-46.
- Matthews, R., Pollard, T., & Ramage, M. (1998). Project Paphlogonia: regional survey in northern Anatolia. *Ancient Anatolia: Fifty Years Work by the British Institute of Archaeology at Ankara*, 195-206.
- Memisoglu, F. & Yiğit, C. Uluslararası Göç Ve Kalkınma: Teori Ve Güncel Meseleler. *Yıldız Social Science Review*, 5(1), 39-62.
- Nalçakan, M. (1993). *Tarihi ve kültürel sürekliliğin fiziksel çevrede değişime yansımaları ve Eskişehir örneği* (Doctoral dissertation).

- Nail, T. A. N. (2013). Unesco Somut Olmayan Kültürel Miras Kavramı Çerçevesinde Nasreddin Hoca Fıkralarının Sürdürülebilirliği. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (36), 93-105.
- Nayim, Y. S. ve Yaman, S. Ö. (2019). Eskipazar (Karabük) Peyzajının Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 21(2), 336-349.
- Neydim, S. K. (2020). *Tarihi kentlerde yeniden kimlik yaratma süreci: Süleymaniye dünya miras alanı örneği* (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Niray, N. (2002). Tarihsel süreç içinde kentleşme olgusu ve Muğla örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 1-27.
- Norman, T. (1972). Ankara Yahşihan bölgesinde Üst Kretase-Alt Tersiyer istifinin stratigrafisi. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 15(2), 180-276.
- Oğurlu, İ. (2014). Çevre-Kent İmajı-Kent Kimliği-Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış/Çevre-Kentsel İmaj-Kent Kimlik-Kent Kültürü Etkileşimlerine Bakış. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 13 (26), 275.
- Oğuz, M. Öcal (2009), *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?* Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Orman ve Su İşl. Bakanlığı (2013). Orman ve Su İşleri Bakanlığı 10. Bölge Müdürlüğü, *Doğa Turizmi Master Planı*, Karabük
- Öz, E. (2014). *Ürgüp (Nevşehir) Ve Yeşilhisar (Kayseri) Civarındaki Üst Miyosen-Pliyosen Yaşlı Karbonatlı Ve Killi Birimlerin Jeolojisi, Mineralojisi, Jeokimyası Ve Çökelme Ortamı*, 67. Türkiye Jeoloji Kurultayı, Dumlupınar Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü
- Özcan, K. (2011). *Saha Jeolojisi Çalışma Notları*.
- A. Kürşat ÖZCAN Saha Jeolojisi Çalışma Notları - 2011 Sayfa 8
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişme*. Ankara: Başak Matbaacılık.
- Özdemir, N. (2019). *Kültür Ekonomisi ve Endüstrileri ile Kültürel Miras Yönetimi ilişkisi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özdoğan, M. (2006). *Arkeolojinin politikası ve politik bir araç olarak arkeoloji*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Özel, S. 1998. *Uluslararası Alanda Kültür Varlıklarının Korunması*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Patacı, S. (2011). Paphlagonia Hadrianopolis'i Hamam A Ve A Kilisesi Mozaikleri. *Journal Of Mosaic Research*, (4), 27-50.

- Pirenne. H. (2005). *Orta Çağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*. İstanbul: Alfa yayınları
- Polat, S. ve Dostoğlu, N. (2007). Kentsel dönüşüm kavramı üzerine: Bursa'da kükürtlü ve Mudanya örnekleri. *Uludağ University Journal of The Faculty of Engineering*, 12(1).
- Pustu, Y. (2006). Küreselleşme sürecinde kent "Antik Site 'den dünya kentine". *Sayıştay Dergisi*, (60), 129-151.
- Sayın, Y. Usanmaz, A; Aslangiri. F. (2016). "Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği." *KMÜ Sosyal ve Ekonomik araştırmalar dergisi*. 18(31): 1-13.
- Saylan, S. (2016). *Kent Belleğinin Sürekliliğinde Kentsel Artifaktların Önemi: İstanbul Tarihi Yarımada 19. Yüzyıl Izgara Plan Uygulamaları*. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Sjoberg, G. (2002). *Sanayi Öncesi Kenti*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Taplamacıoğlu C. (1969). *Genel Sosyoloji*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Tahire, E. (2002). *Mekânsal Kümelenme, Siyaset Ve Kimlik*. Ahmet Altay Dikmen, 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi (2). Ankara: İmaj Yayıncılık
- Tatlidil, E., ve Xanthacou, Y. (2002). Türk İşgücünün Yapısı Ve Avrupa Birliği İstihdam Politikaları. *Ege Academic Review*, 2(2), 1-14.
- Tavukçuoğlu, A., Tokyay, M., Saltık, E. N., Karahan Dağ, F., Erol, F., & Meriç Nursal, I. (2018). Yıpranmış Dolomit Taşının Nano Taneli Solüsyonlarla Kendi Yapısına Uygun Sağlamlaştırılması.
- T.C Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, (2013). *Karabük Doğa Turizmi Master Planı*. Sinop, <http://bolge10.ormansu.gov.tr>.
- Tırnakçı, A. ve Aklıbaşında, M. (2018). Tarihi Çevrelerde Kentsel Peyzaj Tasarımın Kayseri Mimar Sinan Parkı Örneğinde İncelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 34(3), 58-73.
- Thorns, D. (2004). *Kentlerin Dönüşümü*. İstanbul: CSA Global Yayın Ajansı.
- Tomlinson, J. (2004). *Küreselleşme ve Kültür*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Tosun, K. E. (2013). Sürdürülebilir kentsel gelişim sürecinde kompakt kent modelinin analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 103-120.

- Tuncel, M. (2001). *Karabük*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, C. 24, s.372-373)
- Tüfekçi, S. (2012). *Kırsal Kesimlerden Büyük Şehirlere Göç Ve Göçün Aile Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler: İstanbul Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, T. C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
- Türk, A. (1995). *Kentsel Koruma Yaklaşımlarında Kentsel Kimliğin Korunması*, Isparta Örneği. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Türker, N. ve Yaşar, Z. (2019). Batı Karadeniz Bölümü Antik Kentlerinin Kültürel Miras Turizmi Açısından Değerlendirilmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 1-27.
- Uğurlu, Ö. (2010). Kentlerin tarihsel gelişimi. *Kent Sosyolojisi Çalışmaları*, 10-33.
- Ulu, A. ve Karakoç, İ. (2004). Kentsel değişimin kent kimliğine etkisi. *Planlama Dergisi*, 3(29), 59-66.
- Wattenmaker, P. (2003). Kentleşme İlk Tunç Çağı. *Arkeo Atlas Dergisi*, (2), 10-154.
- Verim, E. (2019). Paphlagonia’da Bir Piskoposluk Merkezi: Hadrianopolis Antik Kenti. *Uluslararası Geçmişten Günümüze Karabük ve Çevresinde Dini, İlmi ve Kültürel Hayat Sempozyumu, Karabük*, 276, 289.
- Verim, E. (2020).Paphlagonia Hadrianopolis’i Kilise A Mimarisi Üzerine Yeni Bir Değerlendirme. *Safran Kültür Ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 383-407.
- Vuruşkan, A., ve Ortaçşeme, V. (2009). Antalya Kentindeki Doğal Sit Alanlarına İlişkin Sorunların İrdelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(2), 179-190.
- Yağmur, E. (2020). *Kültürel Miras Ve Alan Yönetimi: Gaziantep Rumkale Arkeolojik Sit Alanı Örneği* (Master's Thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yaman. S. 2019. *Eskipazar (Karabük) Yerleşimi Örneğinde Ekoturizm Olanaklarının Araştırılması Yüksek Lisans Tezi* Bartın Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı.
- Yıldırımoglu, H. (2005). Uluslararası Emek Göçü “Almanya’ya Türk Emek Göçü”. *Kamu-İş Dergisi*, 8(1), 1-24.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri Ve Etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 9(2).

- Yiğit, R. (2017). *Türkiye'nin yeni dönem göç politikaları kapsamında sivil toplumun yeri (Suriye örneği)* (Master's thesis, Kırıkkale Üniversitesi).
- Yinanç, A ve Sönmez, K. Türkiye'de Korunan Alanların Tanımlanmasında ve Sınıflandırılmasında Yaşanan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri. *International Journal of Management and Administration*, 6(11), 53-60.
- Yüksel, H. (2017). Türk Sinemasında Dış Göçün Kayıtdışı İstihdama Yansımaları: Gurbetçi Şaban Filmi Örneği. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 8(2), 18-55.
- Zengin, E. Ç. (2018). Kent Ve Kentleşme Sarmalında Türkiye. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(1), 84-10
- <http://www.kentli.org/makale/kultur> (Erişim tarihi, 14.10.2021)
- <https://karabuk.tarimorman.gov.tr/Menu/16/Tarimsal-Yapi> (Erişim tarihi, 12. 05. 2022)
- <http://www.karabuk.gov.tr/ilcelerimiz> (Erişim Tarihi, 12.05. 2022)
- <https://www.google.com/search?q=ofiyolitik+melanj> (Erişim Tarihi, 12. 05. 2022)
- <https://karabuk.ktb.gov.tr/TR-63708/akarsular.html>, (Erişim Tarihi, 03.05.2022)

TABLÖLÄR LİSTESİ

Tablo 1. Uluslararası Ölçekte Kültürel Miras ve Alan Yönetimine İlişkin Gelişme Süreci	17
Tablo 2. Yıllar İtibari ile Uluslararası Göçmen Sayıları (milyon).	30
Tablo 3. Göç Hareketlerinin Sınıflandırılması.....	31
Tablo 4. Hadrianopolis Antik Kenti Yıllara Göre Dağılım (2010 – 2022).....	53

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Hadrianopolis ve Karabük Haritası	38
Harita 2. Hadrianopolis Kent Planı	38
Harita 3. Araştırma alanının coğrafi konumu (Naim ve Yaman, 2019, s. 339).	40
Harita 4. Çalışma kapsamında incelenen Batı Karadeniz Bölümü Antik Kentleri (Türker ve Yaşar, 2019, s. 7).....	42
Harita 5. A Hamamı, B Hamamı, Roma Villası ile Chora Kilisesi'ni gösteren hava fotoğrafı (Cumalıoğlu vd, 2014, s. 16).....	49

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. Budaklar Köyü sarı traverten maden ocaklarından bir görünüm (Yaman, 2019, s.30)	41
Resim 2. Chora Kilisesi Genel Görünüm (Hadrianopolis Arşivi).....	47
Resim 3. Dört Nehir Kilisesi Genel Görünümü (Hadrianopolis Arşivi).....	47
Resim 4. Kuzey Batı Nekropol Kilisesi Genel Görünümü (Hadrianopolis Kazı Arşivi).....	48
Resim 5. Fil Figürü (Patacı, 2011, s. 42).....	50
Resim 6. M.S. 6. Yüzyıla Tarihlenen Chora Kilisesi'nde 3. Nefte bulunan mozaik (Cumalıoğlu, vd, 2014, s. 16).	50
Resim 7. Hamam B mozaïği (Patacı, vd, 2012, s. 171).....	51
Resim 8. Chora Kilise Naosu (Verim, 2019, s. 287).....	51
Resim 9. Kuzey Batı Nekropol Kilisesi Bema Zemini (Verim, 2019, s. 289)	52

ÖZGEÇMİŞ

Nedime ERTEKİN, ilköğretim hayatına Konya Ereğli Sümer İlkokulu'nda başladı. Lise hayatına Konya Ereğli Anadolu Lisesi'nde devam etti. 2009 yılında Safranbolu Meslek Yüksekokulu Turizm Rehberlik bölümünden mezun oldu. 2018 yılında Karabük Üniversitesi İngiliz Dili Edebiyatı bölümünden mezun oldu. 2022 yılında Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi bölümünde yüksek lisans yaptı.